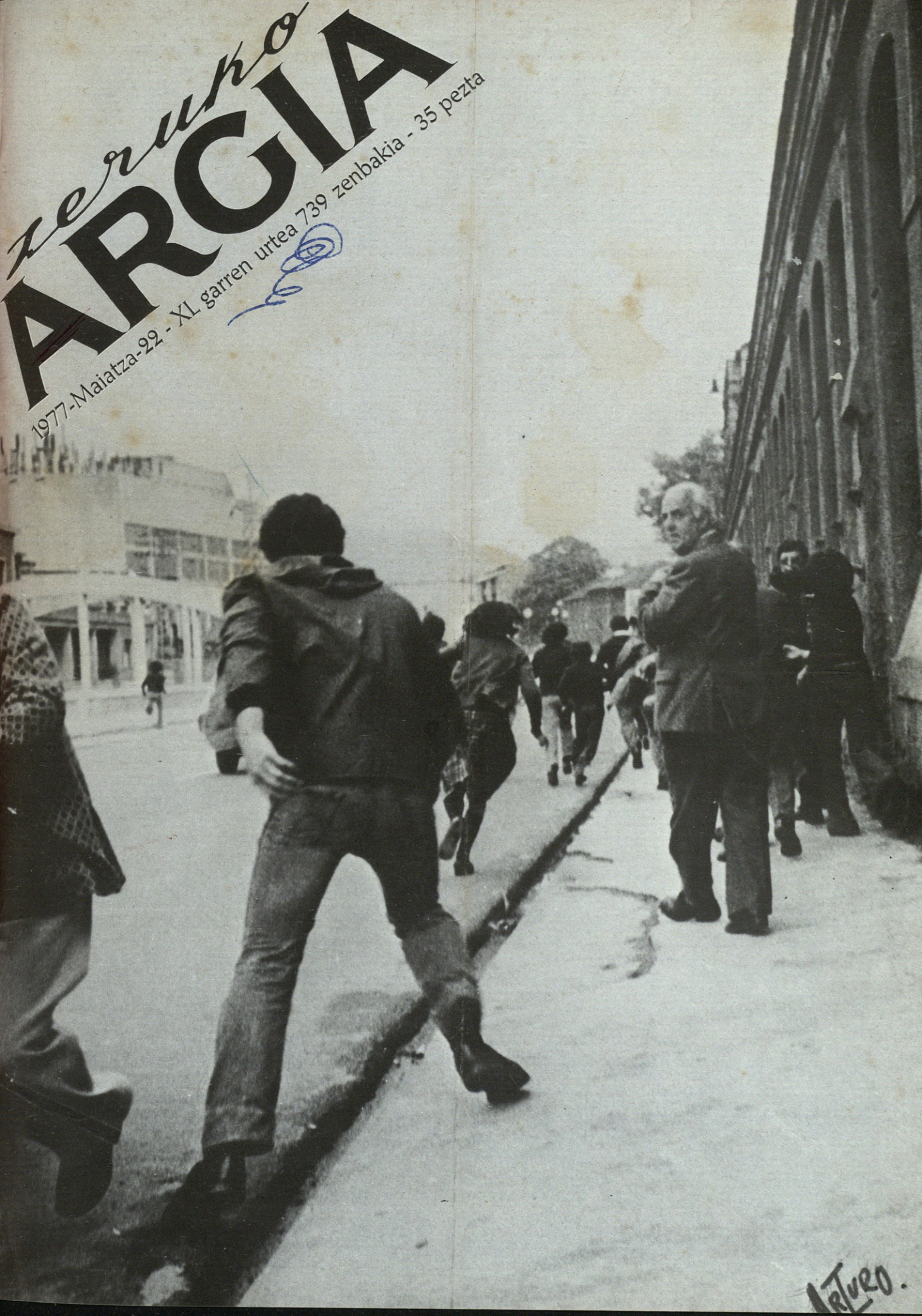

zeruko ARCIA

1977-Maiatza-22 - XL garren urtea 739 zenbakia - 35 pezt

Arturo.

o y a l s. a.

Oyal eta eforru almazena

*Paregabekoak
Bikañenak*

GARIBAY, 4 - TELF. 414304

DONOSTIA

Ez Merkønak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Olek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

Ez. FAGOR'ek

sukaldian

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

Transportes **azkar s. a.**

ERAMAN EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia,
Cartagena, Granada, Almeria, Santander, Valladolid,
Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo,
Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

**JOSE ZINKUNEGIREN
OPTIKA DONOSTIAN**

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopetia

Getaria, 10

- Urrut: 41 77 51 - 42 27 00

DONOSTIA

gobernua errudun

non zer

Amnistiaren Astea.....	9-17
Cartagena-Martutene.....	19
Andoni Arrizabalaga.....	20-21
Tanke-Larena.....	22-23

zeruko ARGIA

Lehendakari:
Kaietano Ezeiza.

Buruzagi:
M. Aizaga, Elixabete Garmendia.

Zuzendari:
Gorka Reizabal.

Zuzendari-ordeko:
Pilar Iparraguirre.

Berri-emale orokorrak
L. A. Aranberri "Amatiño", Gexan Lantzi, Mikel Bujanda, Herrialde, Estepan Aldamiz-etxebarria.

Idazleak:

Alkiza, Arostegi, Amunsa, Ansola, I. Bujanda, Bakaikoa, Larresoro, Lete, Lertxundi, Lizarralde, Karlos Santamaría, Martín Ugalde, Mikel Ugalde, Jose Azurmendi...

Herrietako berri-emaleak:

Odile Kruzeta (Eibar), L. Baraizarra (Markina), Axari (Idiazabal), Idiakez (Deva), Alix Trueba (Karrantza), Etxetxukoak (Herrera), Sistiaganeko Pello (Lezo), M. Izeta (Baztan), Mendiaga (Arrasate), Ertxin-Harri (Zestoa), Murumendi (Beasain), Katazuri (Durango), Barrenechea (Oizartun), Anatsan (Azpeitia), Iñalurreta (Pasai Donibane), Uria (Hernani), Giro (Zaldibia), Mahasti (Errenteria), Metal-Iburri (Lazkao), Azpiroz (Berastegi).

Marraskilariak: Antton Olariaga.

Argazkilaria: Arturo Delgado-Loubet

Fotolitoak: Ernio S. L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1.
Donostia, Okendo 22
Telf.: 41-95-88.

Moldiztegia eta Idazkola:
"Gráficas Semi"
Plaza Lasala, 3
Donostia
D. L.: 80-1963

HARPIDA SARIA:

Barruan	1100	ptz.
Korreo batasuneko herrietan	1300	ptz.
Atzerrietako beste herrietan	1600	ptz.
Airez	2500	ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	35	ptz.

Bost hildako, zauritutako eta elbarritutako mordoska dira askatasunaren aldeko borrokaren fruitu. Odol isurtzerik gabe egin behar zen demokraziarako bidean hildako gehiegi izan da. Faszismoak giltzaperratu zituenak askatzeko borroka gogorregia eta luzeegia egin beharrean gertatzen da Euskal Herria.

Euskal Herria ezin bereganatu izan zuen frankismoak harmaz, gartzelaz, desterruz, zaurituz eta hildakoz beldurtu eta menperatu nahi izan zuen. Feancorik gabeko frankismoak hitz politetz eta demokrazia itxuraz goxatu eta bereganatu nahi du. Herriak ezarriak urratu beharrean eta bere bizia arriskatuz "presoak kalera" oihu egiten duen bitartean, gobernuak "ordenazaintzaileak" bidaltzen ditu kalera garrasi hori isiltzera.

Amnistia emateko aukera ederrak izan ditu oraintxe ere. Aberri Eguna, Gernika txikitu zuten berrogeigarren urtemuga, maiatzaren lehena. Euskaldunak goxatzeko egun egokiak zituen gobernuak. Baina adiskidetzeko goxokiaren orde ezurra eman die berriro. Aitagandik errege eskubideak hartuz 15garren ezkon urtemuga ospatzen zuen Juan Carlos errege ere, ez du egokiera horretaz baliatzen jakin.

Hego Euskal Herri osoa jaiki da gobernuaren eta bere zerbitzarien kontra. Lantegi, dendak, tabernak eta abar itxirik egon dira lau egunez. Gose grebak ugari, hitzaldiak asko, manifestazioak haundiak eta gogorak egin dira, Eta garbi ikusi da "ordenazaintzaileak" eta herria elkarrekin inolaz ere ezin konpondu diren bi etsai bilakatu direla.

Guk ez dugu ezer asmatzen. Gertatzen denaren berri ematen dugu. Herriak ez dauzka zaintzailetzat, zapaltzailetzat eta hiltzailetzat baizik. Eta halakotzat nabarmen daitetzen zirikatzen dituzten taldeek ez ezik baketsuagoak ere gauza bera sentitzen dute. Baita egurraren eta balen beldurrez etxean geratzen direnek ere.

Herria desegin ala beste neurri batzuk hartu, beste biderik ez da. 40 urte ihardun du frankismoak herria zapaltzen, egurtzen eta txikitzen, baina herria inoiz baino haserreago, asaldatuago, trebeago eta indartsuago agertzen da. Harmaturik dauden "ordena-zaintzaileen" aurrean jartzen da. Ez du atzera egiten. Lagunak bide ertzean hilik ikus-teak ez du kokiltzen, berotzen eta sendotzen baizik.

Herriak bere ondoan nahi dituen presoak giltzapean nork eduki ditzake? Euskal Herriari bere buruaren jabe izateko bideak egitea noiz arte ukatu behar zaio? Inork ez du bortxaz zapaltzeko eskubiderik. Askatasuna eskatzen duenari ez, ukatzen duenari hartu behar zaizkio neurriak.

Herri bat ez daiteke egoera nahasi eta larri honetan eduki. Honen errudun gobernua da, noski. Eta gobernuaren bortxakeriari epe bat jarri zaio maiatzaren hogeitalaua. Epea jarria eta erronka joa dago. Herriak eskubide osoz eskatzen duena emanaz bakarrik amaituko da gerra. Buka dadila nahi dugu.●

ERABATEKO LEHENTASUNA

Politikari buruz nik erlatibismoan sinisten dut, ez dogmetan (politikan ez baitago dogmarik), ez espazio itxietan, ez egitura jakinetan, ez jokabide ezagunetan, ez nahitaezko soluzioetan, ez ezinbesteko aginduetan, ez derrigorrezko erabakietan, baizik eta toki irekietan, zabalatasun handietan, askatasunaren ahalmenetan, borondatearen boterean, nahi izatearen indarretan, kemenaren bilketan, geroaren ustegabekoetan, artisten fantasian, jakintzen itxaropenean, herri xehearen sakrifizioan, gazteen ametsetan, guztien irrikietan.

Guzti horiek mundua alda dezakete, mundu berria krea. Eta esan beharrik ez, guzti horiek herri berria sortzeko modukoak dira, eta, konkretuki, Euskal Herri berria pizteko hainbatekoak.

Lehengo lantxo batean aipatzen nuen, asmamenaren laguntzaile onenak horietxe dira. Edo, agian, denen artean osatzen da asmamena, asmamendia, etorkizun hobia ekar lezakeena. Eta guztien euskarria, entusiamoa da. Nik maite dut hitz hau. Oso aspalditik gainera. Urteak pillatzen ari zaizkidan arren. Zahartzaroa inguruan dakusadan arren. Maite dut, bai, hitza eta egin: entusiamoa. Badauzkat gordeta ohar batzuek (nongo zokoan ote daude gero? Orain ez dut astirik bilatzeko) entusiamoz. Griego, usate dut, adierazi nahi duela, barruan jainko txiki bat edukitzea, edo holako bat. Entusiamoa buruz, boluntarismoa buruz bezela, irakurri izan dut izan dela fashismoaren eta nazismoaren elementu bat, arrazoiak baztertuz dena borondate gaitze, ekintza itsuan, dinamika lazkarran, esklaboen entusiamoen egin nahi izaten zituelako izugarritzko agerpenak, harrigarritzko espektakuloak. Zerbait izan daiteke hortaz ere. Dena entusiamoen oinarritzea gehiegikeria da noski, eta are gehiago gizatasunaren eskubideen kontra aitzakitzat hartzen denean.

Eta hala ere, entusiamoa behar da. Julian Marias Filosofoak maiz xamar aipatu ohi du entusiamoa. Mundu honetan den zer kreatzaile bakarra omen da. Bizitzak ez omen du zentzurik entusiamorik gabe. Badira diotenak ere entusiamoa dela maitasunaren erarik adierazgarriena.

Etorkizun hobia aipatu dut goraxeago. Dударik ote dago honi buruz? Gizarte edo sasi-gizarte honetan ongi aurkitzen direnak, lasai bizi, errazkerian bizi direnek esango dute zertarako etorkizun hobia. Ez ahal da nahiko ona mundua dagoen bezala? Horientzat ez dut ezer esango. Hemen beren xerutxoak topatu baldin badute, beajondeiela beren mundutxoarekin. Horientzat izango da zerua kontsumoko sozietate zapalgarri hau, egoismo hutsa, lehiaketa antikristaua, pobreen betiko madarikapena, gehienek isiltasuna

(isildu beharra). Itsu dira eta itsu-gidari.

Baina bihotza (haragizko bihotza, giza-bihotza, ez harritzkoa) duen edozeinek ikusten du bestelako gizarte baten beharra, arau hauek bere kopetan idatzita dauzkana: zorientasuna, askatasuna, baikoitzaren eta guztien nortasuna, lankidetasuna, elkartasuna, gizartearen barru eta azaleko aldakuntza, iraultza kulturala, mundu berria.

Esandako guztiak Euskal Herriarentzat, gaurko Euskal Herriarentzat, oraingo Euskal Herriarentzat bildu nahi nituzke ahalik eta modurik egokienean. Hasieran bertan esan dut sinesten dudala elementu batzuetan, askatasunaren ahalmenetan, geroaren ustegabekoetan, herri xehearen sakrifizioan, gazteen ametsetan (zerrenda guztia ez berritzeko). Gero aipatu dut entusiasmoaren beharra. Hirugarren, mundu berria, Euskal Herri berria sortzeko premia. Horiek guztiak zertan biltzen dira oraingoxe momentu honetan?

Zalantzarik gabe, honexetan: AMNISTIAN. Hau gaberik ez askatasunik, ez entusiasmorik, ez mundu eta euskal Herri berririk. Amnistia da bake, ontasun eta zorion guztien bidegurutzia. Bertatik pasatzen da iragana eta etorkizuna. Bertatik pasatzen da lehenaldi beltz batetik geroaldi distiratsu batera. Amnistia da herriaren bihotza. Amnistia da ezinbestezko baldintza. Amnistia da ate berri guztien giltza. Amnistia da zuzentasuna. Amnistia da Euskal Herria.

Beretzat erabateko lehentasuna eskatzen dugu. Bera dago denen aurretik. Bera dago guztiazen gainetik. Amnistia orokorra, osoa, zabala. Desherriratu guztien itzulera. Baina ez etxeratze soil bat, huts bat, mamigabeko bat. Amnistiak aldakuntza politikoa eskatzen du. Amnistiak giza-eskubideak eskatzen ditu. Amnistiak eskubide sozialak eskatzen ditu. Amnistiak eskubide berdinak eskatzen ditu. Amnistiak alderdi guztien legeztapena eskatzen du. Amnistiak egiazko demokrazia eskatzen du.

Amnistia lortzeko, osteria esan, nahi izatearen indarretan, entusiamoen, mundu berrian sinetsi behar da.

Denak gizarte giro baten beharra azpimarratzen du. Ingurune aproposa. Ez dadila honi buruz gerta, beste arazoetan ikusi ohi dena. Adibidez, langileen, nekazarien, arrantzaleen eskabideetaz. Alderdi politiko batek kondaira lekuko, jartzen dizkizu bere programan egundoko hitz ederrak langilei eta abarrei eman behar zaienaz, beren eskubideaz, Gobernuari zer eskatzen diotenaz, boterea eskutan duenean. egingo dituenaz. Eta zer gertatzen da? Zer gertatu izan da lehen eta beti, hortik eta hemendik? Agintza horiek behar den garaian ez direla kunplitzen. Zergatik? Alderdi horrek eskakizun horiek

taktikaz hartu zitelako, edo minoria batek behartuta, eta gero, egiaren orduan, dena hankaz gora joaten da, esandako hitzak jaten dira, alderdiaren zinezko giroa, bere barruko ingurunea egiaz eta benetan, gerturik ez zegoelako hitz haik errealitate bihurtzeko.

Ez dadila horrelakorik AMNISTIARI buruz gerta. Dezagun kemen, dezagun bihotz, dezagun entusiasmo sendo, errotsu, bortitza. Eta horrela, guar amets daitekeelina, bihar, berehala, egia izango da. Nahi badugu, holaxe izango da.

Herriak nahi du. Zuzentasunak eskatzen du. Alderdiek ez dezatela huts egin. Euskal Herriak sinisten du bakoitzak eta denek beren eginkizuna beteko dutela.

I. BUJANDA

EGUN EGONGOA

GOIZEAN GOIZ JOANARENA

Luzaro izanak ziren senar-emazte gazteak haurra irrikitan. Azkenean ukan zuten, mutiko ederra, duela hiru urte. Borja Anton ezarri zioten izena.

San Prudentzio bezperan, ilunabarrean, Gasteizen berean, ikusi nuen azken aldiz, tronpetak eta txistu soinuari adi-adi, zirkinik egin gabe, aitaren lepo gainean zaldizka, ama ere ondoan zuela.

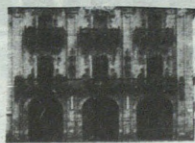
Goizean, haren lehengusina txoa urreratu zait. Askotan egi ten du gauza bera, Antonen berri eta ematera. Baina egun, hizketan hasi orduko, begiak negarrez: - Anton hil da...

Elgorria eta pulmoniak nonbait elkar harturik mutikoa eramane dute.

Bizitzaren garratza!

Gurasoen hitsa!

DANIEL IBARGOITI

herriko plaza

Aste hau amnistiaren astea dela eta GAI (Gaztedi Abertzale Iraultzailea) osatzen dugunok ere, zerbait esan beharrean aurkitzen gara, hainbeste interesatzen zaigun gai hontaz.

Guretzat, Amnistia, Euskadi bere batasunerako, euskaldun izateko, independentziarako eta sozialismorako dagoen bide batean sartzen da. Guri ez zaizkigu boterearen zatitxo batzuk interesatzen, beraz ezin ditugu gure puntu estrategikoak jaitxi. Gure gatazka eta mobilizazio guztiak, helburu estrategiko horietara zuzenduaz egiten ditugu. Gure iritziz, benetakoa Amnistia konkistatzea nahi bada, lehen ikurriña konkistatu zen bezala, puntu hauk bete beharko dira:

1) Preso politiko guztiak oraintxe bertan kaleratzea. Ez daiteke gera preso bat ere gartzeletan, ez desterruan ere.

Presoen askatasunak, automatikoki, "Libertate probisional" kentzea eskatzen du, halaber edozen fitxa edo antezedente.

2) Herbesterratuak garanti guztiakin itzultzea. Ihes egin baino lehenagoko lana egiteko edo ikasteko eskubide berberekin.

3) Amnistia laborala. Despedituak lehengo lantokira itzultzeko eskubidea, hala nahi badute, baldintza berdinekin.

4) "Tribunal Tutelar de Menores" delakoa suntsitzea. Tribunal honen ekintza Gasteizan izan zen 15 urteko mutiko bat, bandera espainola, erre zuela akusatuz, Fray Zacarías Martinezen kolegioko atalondoa. Iruinean ere, 30 mutiko pasa ziren Tribunal hontatik Urtarrilaren 26eko manifestazioak zirela eta.

1942an sortu zen "Patronato de Protección de la Mujer" suntsitzea. Erakunde honen helburua, 16 urtetik 25era bitarteko neskatxak internatzea da "moral sexual" (ezkondu gabe semea izateagatik, etab.) delakoren aitzakiz, sartzeko erabakia gurasoek edo Tribunalak hartzen dutelarik. ERakunde honen zuzendariak serorak dira.

Korrektzional guztiak suntsitzea. Berdin reformatorioak edo gazteen gartzelak, beriziki emakumeenak (21 urte baino gazteagoentzakoak). Zentro hauek Alcalá eta Alcázar de San Juanen daude. "Delincuentes juvenilesen" zentroak ere desegitea.

5) "Objetores de Conciencia" guztientzako askatasuna (Amurgos, Eskariz Magariños, Fernández Etxegarai,...), berdin kalabozoetan dauden soldaduentzat (W. Lozano, Ibarzabal, Illarramendi, Iñaki

amnistiaz

Elizetxea Arbiza...)

6) Arazo seksualagatik dauden emakume guztientzat askatasuna, nahiz "pertsoneen aurkako delitua" izan (abortoa) edo, berdin, "honestitatearen aurkakoa" izan (prerotutuzioa, adulterioa...)

7) Faszistak ez diren preso komun

guztientzat askatasuna. Preso hauek, nahiz emakume edo gizon izan, ehunetik 70 berkartzelatuak izaten dira. Egoera honen esan nahia zera da: a) dauden lekuan hobeto daudela kalean baino pentsatzea agintarien aldetik eta b) sistema penitentiarioa ez dela behar den bezalakoa, beraz gartzela guztiak suntsitu beharra egonez.

8) Egungo kodigo penala kentzea. Gehiago gartzelatara inor ez itzultzea izango litzateke gure helburua. "Decreto ley Antiterrorista" kendu beharrean dago, berdin, militarren kodigoak. Legeak herriak bakarrik egin behar ditu.

9) Era guztietako tribunalak kendu behar dira. Ez da nahikoa "Tribunal de Orden Público" (TOP) kentzea eta bere orde "Audiencia Nacional" a ezartzea. Lehenbiziko asmoa, "Tribunal Central de lo Penal" jartzea izan zen. "Audiencia Nacional" a berdina da, bakarrik izena aldatua duela. Tribunal hau osatzen duten juezak eta magistraduak "Consejo Judicial" delakoak izendatzen ditu, zeharka gobernauak izendatuak izanez.

10) Gartzeletatik irteten direnak soldaduskara joan beharrik ez izatea. Gartzeletan urte asko egon ondoren, gazte asko soldaduskara joan beharrean aurkitzen dira. Lau hormen artean nahiko denbora galdu dutela deritzagu orain beste hemezortzi hilabete galtzeko.

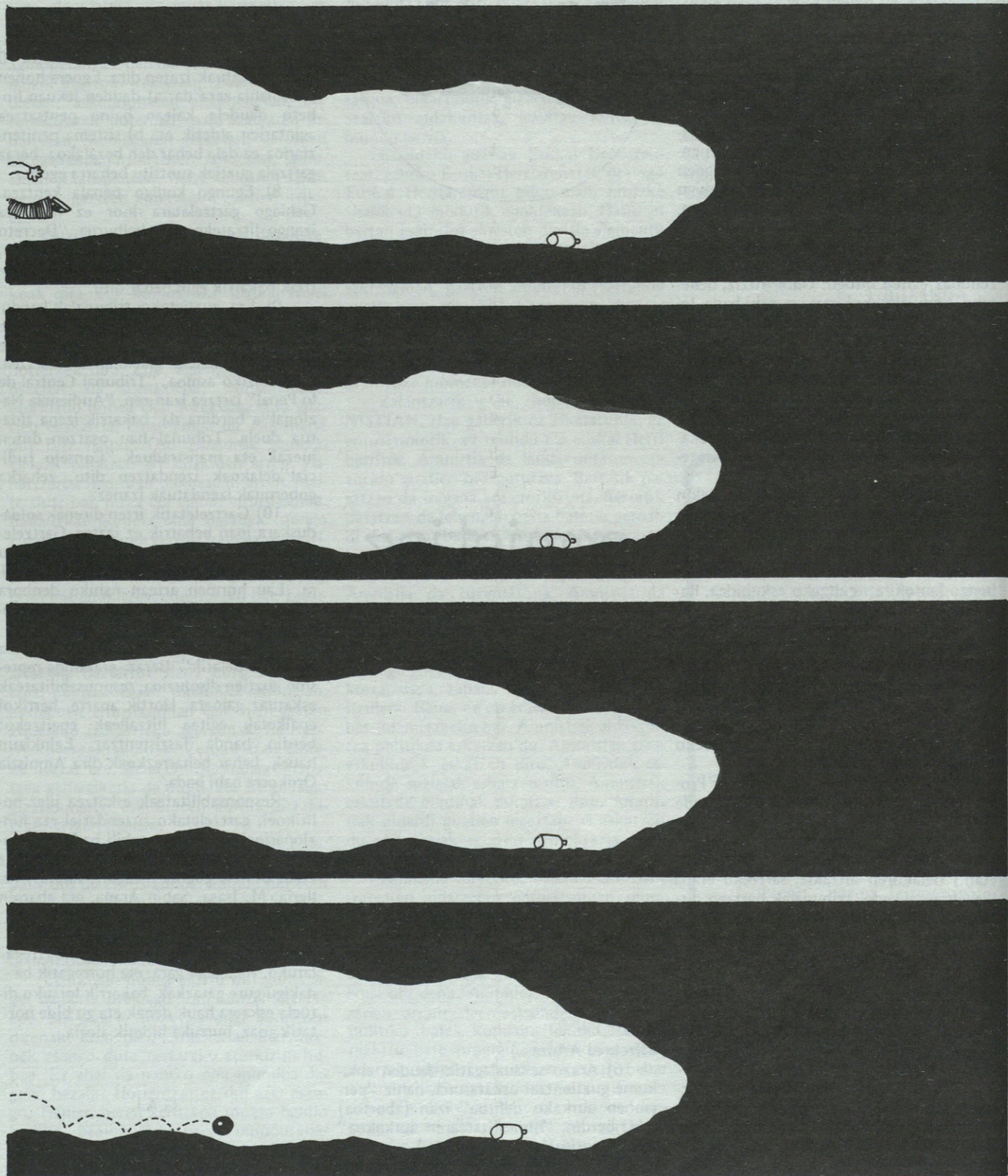
11) "Ez dago Amnistiari polizia isistitzen delarik" Beraz. erakunde represiboen guztien disoluzioa, responsabilitateak eskatuaz gainera. Hortik aparte, herriko epailetak egitea hitzaileak epaitzeko: berdin banda faszistentzat. Eginkizun hauek, behar beharrezkoak dira Amnistia Orokorra nahi bada.

Responsabilitateak eskatzea juez politikoei, gartzeletako zuzendariei eta funtzionarioei, represioa erabili badute ondorioak gartzelatuen osasuna galtzea izanez etab. Bestela gogora dizagun Nikolas Tellera, M. Isasa, Sabin Arana, eta abarren egoera.

Konszienteak gara eskaera hauek ez dizkigutela emango, ez dizkigutela erregalatu. Realistak gara, eta horregatik badakigu gure gatazkak bakarrik lortuko dituela eskaera hauek denak eta gu bide horietatik goaz, burruka bidetik alegia.

G.A.I.

hormasprayko

OLIVIA

iritziak

ONAK ETA GAIZTOAK

Hilak. Zaurituak. Balak. Gomazkoak eta "benetakoak". Keezko bonbak. Aste honetako erresumena. Zorarena. Beldurra. Amorrazioa. Aiherkundera... Denetarik sentitu dugu. Etorkizunak zer ekarri dezaiguen ezin ikusia. Egungoa bai.

Leku guztietan entzuten dugunez, irakurtzen dugunez, demokrazia bidean gaude. Paperetan, irratietan, telebistan, ia egia dela iruditzen zaigu. Baina eguneroko bizitza, ai egunero!...

Amnistia orokorraren atzetik aspalditik dabil Euskal Herria. Lehen, diktadura baten menpean geundenez gero, normalizat jotzen genuen zenbait gertakizun. Orduan ziren detentzioak, egurra, hilak ere. Hitzik ezin genuen esan. Bagenekien frankistak txantxetan ez zirela ibiltzen. Diktadura gogor bat zen, eta neurriak, herriaren neurriak, horren arabera moldatuak zeuden.

Baina demokrazi bidea iritxi zaigu. Zenbait alderdi legeztatu dituzte. Zigor-tutako ikurrina legez barne erabiltzea badago. Zenbait preso gure artean dauzkagu. Manifestazio paketusak ere izan ditugu. Eta, nola esan, gure nahiak oihukatzeko ohitu egin gara, defendatzen kaletan zehar. Eta orduan, gure hilak eta zaurituak gehiagotu egin dira. Orain ez dugu "egurrik" hartzen, baina balazo bat hartzeko arriskuan ibiltzen gara.

Manifestazioetan, gehienbat, oihu bat entzuten da. Indar Errepresiboak deuseztatzea. Hau entzutean poliziak haserre bizian jartzen dira eta bere kakalarrian darduzkaten harma guztiak erabiltzen dituzte. Jendearen artean tentsioa igotzen da. Era

berdinean gorrotoa dabil bi taldeen erdian. Batzuek harmak daduzkate borrokatzeko. Besteek esku hutsik, harriskak, kortex mugiketak... Hortaz desberdintasun nagusia dago. Baina ez gorroto mailan. Hau egunetik egunera haunditzen ari da. Eta nahik garbi dago zergatik, horrek ekar ditzakeen ondorioak bezala.

Legeztatu dituzten zenbait alderdik kaleko erantzunen kontra atera dira bere manifestuetan. "PC de Euskadi"rena lekuko. Ene iritziz, bere planteamendua politikoa izan daiteke, diplomatikoa, edo nahi dutena, baina ez dezatela esan zientifikoa denik. Jendeak ez du hori oihukatzeko inor probokatzeko asmoarekin. Beti ere iturriak aztertu behar ditugu. Ene ustez, nahiko konprobatu dago jendeari pakean gauzak egiten uzten zaionean, inongo probokazioarik ez duela egiten. Jendea ez da ibiltzen eztarria urratuz inor probokatzeko, baizik bere nahiak lortzeko asmoarekin. Eta, zenbait gauza behin eta berriro oihukatzen baldin badira.

Esaten dutenez, euskaldunok tematsuak gara. Izan leike oihuak horregatik berresatea. Izan leike, baina umekeri bat iruditzen ziaugu hori sinistea. Begiak itxia ezer ez dugu ikusiko. Ez lortuko ere.

Giroak erakusten digunez, kalean bi talde nabari daude. Jendea eta "ordenazaintzailak". Bi talde hoiaren artean borroka latza dago. Harmak erabilpide bat dute. Eta kunplitzen dutenez, hilak eta zaurituak gertatzen dira. Ia beti herrien aldetik. Batez ere kasu okerrenak. Hori dela eta, herria bere amorrua erakustera kalera irtetzen da, eta berriro arrisku berdi-

nean...

Hiru hildako genituela, jakinez gero, ostiral gabea telebista ikusten egon nintzen, "Consejo de Ministros" izan zela eta, gobernuak gure arazotaz zer tratatu zuen jakin nahian. Mina eman zidan entzundako gauzak. Amnistia tantaka emateko asmotan dabilatzela, eta "Fuerzas del Orden" eri ekipoa hobetu egin behar diotela, eta beste hainbeste gauzen artean "Brigada antiterrorismo" berri bat sortzekoan dabilatzela. Zoriturrez nahiko ezagutzen du gure herriak horren esanahia. Berriro ona eta gaitztoaren jokuan sartuta egon beharra.

Berriro minez, odoletan ibiltzea. Hiletak egunero ospatu beharko ahal ditugu?

Hil ala biziko arazo batean sartuta gaude. Hartzen ditugun erantzunak, bai Suarezren Gobernuaren aldetik, bai oposizioko zenbait alderditik, ez digute aterabide bat eskaintzen. Arazo honen aurrean herriari geldirik egotea esaten dutenak nahiko kulpable direla gertakizun hauetan iruditzen ziaugu, horrela ez baidira gauzak konpontzen. Herriak bizi egin nahi du, eta bizitzeko baldintza bat jartzen du. Indar hoiek deuseztatzea.

"Demokrazia" bideak hauteskunde-tara joateko esaten digu. Bertan agertu behar dugula gure nahia. Ondo dago. Baina eguneroko bizitzan ez bada isladatu behar, ez dugu garbi ikusten zertarako eman behar dugun botoa.

barkatu ere ahal den gutxiena

Madriren gaurregun gobernuak zerbait herriari eskaintzen dionean, eskaintza bezala, barkamen itxuraz antolatutik ematen dio. Orain arte argitaratutako hiru indultuak lekuko ditugu: demagogia zen adierazgarri bikainena; demagogia, faszismoaren aurpegi zitala. Gezurra polit bihurtu, goxatu.

75 ean emandako sasi indultoa, gauza eder eta haundi bezala erakustarazten saiatu ziren. Euskal preso gutxi kaleratu zen. Baina herria, bere indarra, nahiz eta borondatea bazterturik ikusitakoan, kalera atera zen, borrokara. Uztaileen gobernu zertxobait gehiago agintzera beharturik zen: berriro barkamena, baina orduan ere euskal gudariak barruan.

Herria berriro borrokara, kalera: grebak, manifestazioak, mobilizapenak eta abar. Martxora irtiten gara horrela. Barkamen zabalagoa, baina barkamena: euskaldunak barruan utziz. Noiz arte?

Gobernuak rekonziliazioa nahi omen

du espagnol guztien artean. Edozein gauzak bi aurpegi baditu. Eta hemen ere baditu. Hori nahi duela ez da egia.

Egia arruntagoa, xeheagoa da: Gobernuak zerbait eskaintzen duenean, herriak eta beronen borroka amore eman erazten diolako eskaintzen du. Herriak lortzen du, gobernuak ez du bere borondate onez eskaintzen. Zenbait preso kaleratzea ere herriak lortu du. Herriaren borroka, hilak tarteko ditugularik. Ez inongo negoziaketak. Presoak kaleratze hau herriaren lorpen bat da, lorpen politikoa.

Denok kalera. Gehiago ez indulto maltzurrik. Presoak kaleratzea, amnistia ez izan arren, amnistiaren lehen urratsa da; urrats garrantzitsua, noski. Baina amnistiak zerbait gehiago eskatzen du; presoak kaleratzea, atzerriaratu etxeratzea, egoera sozio-politikoa erabat iraultzea, askatasun demokratikoak lortzea, alderdi politikoak legeztatzea, langileen eskubide orokorrak onartzea, indar zapaltzaileen

deuseztatzea, Euskadik nazio bezala diutenean eskubideak azken ondoriotaraino errespetatzea, estatu euskaldun, sozialista, independente eta berbatua izateraino.

Hau dena herriak, Euskal Herriak lortuko du bere borroka bitartez, borroka luze eta latz baten bitartez, kalean, edozein motatako ekintzen bidez. Gure eskuetan dugu hau lortzea. Madriren ez zaigu ezertxo ere galdu. Askatasuna ez da negoziatzen, herria ari da lortzen. Herriak lortuko du.

Amnistia orokorra, orain. Amnistia Euskadirentzat. Euskal Herriak faszismoaren aurka egin duen borroka onartzea. Amnistia Euskadirentzat. Euskal Herriak faszismoaren aurka egin duen borroka onartzea. Amnistia, bide luze bateko lehen urratsa.

Barruan daudenak gure eskuetan daude, gudan dute itxaropena.

BUJANDA

heriotzarako ezkilak

Heriotzarako ezkilek
gudarako deitzen dute,
hiru ezkila beltz galdu duten
hiru semeen alde

eta oihu hori
hurbiltzen denean
biltzen da herria
hiru pena gehiago dira
gogoak gorde ditzan

heriotzarako ezkilak
hiru aho hertsien alde
ai! hiru nota horiek
ahaztuko dituen poeta !

nork du hiru gorputz horien
hatsa ebaki
negar egiten dutenen
arrazoia besterik ez dutela

hitzailleak,
arrazoi eta bizitzen hiltzaileak
ez dezazutela inoiz
atsedenik lortu
eta hiltzerakoan ere gure oroimen gogorra jarrai dakiezuela

sabela idek zaidazue
bere atsedenen alde
eta nere lorategitik
eraman itzaiozue lorerik ederrenak

gizon hauen alde
sakon jorra nazazue

eta nere gorputzaren baitan
marraz heuren izenak

inongo ekaitzek ez dezala
burua makurtu gabe
hil direnen doinua izarra

hamazazpi urte ez besterik
eta hain zahar;
bere begien argiaz jelos
bere begiak hertsu nahi izan duzu
bainan ezin, argi horren jabe bait gara
eta gure begiak zure bezperetarako trumoi argigarri
gertatuko dira.

hamazazpi urte ez besterik
eta hain zahar;
harek zeukan maitasunarentzako gauza ez zarela
heriotza eman diozu laguntzat
bainan ezin, berak maitatu zuenaren poderioz
gure gorputzean beti udaberri izanen baita.

mixeria poeta bilakatu zen
eta trintxerak marraztu zituen
zelaietan
eta gizonak haietarantz joan ziren.
Eta bakoitza
poema garailearen hizki bat izan zen.

Kanta hau Lluís Llachek Gasteizko hilketak gertatzean egin zuen.
Egunotan -zoritzarrez- ez du gaurkotasunik galdu. Horregatik ezarri dugu hemen.
Itzulpena Gorka Knörrena da.

40 URTEKO

IZKUTALDIA

Emozio haundiz agertu dituge usurbildarrek beren sekretoak. 1933garren maiatzaren 3an bost idiparek jaso zuten gurutze haundi bat Andatza mendira. "1933ko oñlan 3.an -Usurbil'ko Mendigoizaleak -Andatza mendian- jarritako oroigarria- GORA EUZKADI" ipintzen zuten oroiburnia zuten oinean.

Euskal Herriaren kontra jeiki zen eraso hartan isildu beharrezko garrasia zen. Euskarak ez zuen etxetik kanpora ateratzeko eskubiderik. "Behera Euzkadi" hostegin beharreko urteak ziren. "Andatzako gurutzeak badu kendu beharreko arantza" zioen usurbildarren batek.

Euskadiren kontra harmaturik zetorren jende basa hark puskatuko zuten belduen sasiartean gorde zuten norbaitek. Eta handik urte batzutara segari batek aurkitu. 22 urte gorderik edukirik, orain azaldu du.

12 duro kosta zen hura egitea 1933garrenean. Juan Bautista Aginaga Otegiaren buruzpidez eginga izan zen Manuel Sagardiak dioenez. "Hura zen mutila hura, falangistak, anarkistak, apaizak... hark salbatu zituen denak. Francok agintea hartu zuen eguna ospatu behar zen. Fes-

ta hori egiteko hartu eta Aiako partean bota zuten. Han izango dira oraindik ere haren hezurak gaztainondo batean", aitortu digu M. Sagardiak.

1936garrengo urriaren leian afusilatuta zuten. Handik hiru egunera San Franzisko eguna ospatzeko edo Aginagako estankoko mutila hil zuten. Zorritzarren orduan

eta gero hildakoak ez dira berpiztuko. Baina Euskal Herria bizi da. Orduko borroka bere fruitua eman du. Borroka haren lekuko eta aztarren dugu Andatako oroiburnia.

Maiatzaren 22an, 11etako mezaondan ezarriko dio berriro Andatzako gurutzearen oinari Usurbilgo "Andatza Mendizale Elkartek". Txistu, txalaparta, trikitilari, dantzari eta abar ospatuko da egun hori Andatzan.

Juan Bautista Aginaga Otegi gurutzearen ondoan sartzea nahi izan omen zuten bere hezurak. Bidezkoa litzateke. Gudari baten hezurrek GORA EUSKADI oihu egingo dute Andatzako gurutzearen oinetan.

boskosetan goibel

Hil honen 7an, berbena batetik zetorren jendea, "Los Boscos" deritzan hauzoan, -Altza ondoan-, poliziak tiroz erasotu zuen. Gertakizun honi buruz poliziak idatzi bat argitaratu zuen Donostiako egunero-koetan. Hauzoko jendeari ez zitzaion ondo iruditu han jartzen zuten zenbait gauza eta, hil honen 12an asanblada bat egin zuten -10-ean lekukoekin jaso zituzten informazioak harturik- eta erabaki zuten komunikatu bat argitaratzea. Bertan agertzen diren puntu nagusien laburpena hauxe da:

1.- Nahiz eta poliziak hasieran ematen duen bersioarekin ados egon, esan beharrean aurkitzen dira zalaparta sortu zuten senar-emazteek, ostiral gauean beste zalaparta bat sortu zutela "Txiki" edaritegain. Garbi utzi nahi dute gertakizuna Boskoseko hauzotik urrun hasi zela.

2.- Hauzoari egin zioten jazarpena askoz beranduago hasi zela, musika bukatu ondoren, tresnak biltzen ari zirenean; gehienez 30 pertsona kalean zeudenean eta talde txiki batzu ondoko zelaietan zabalduz, Boskoseko hauzoa tiroz jositik gertatu zen. Poliziaren agiriaren aurka esan beharrean daude tiroak ez zituztela haizera bota. Lekuko: Residentzian mutil bat dago balaz zauritua -medikuek esaten dutenez grabe-, etxeak zulaturik, kotxeak berdin...

- Poliziak, ezer esan gabe, harma eta porrekin sartu ziren han zeuden musikari eta jendetza eramanaz. Bitartean, eskuan pistola bat zuen gizon bat jendeari erasoz eta mehatxuz ekiten "asomados, hijos de puta" esanaz, lehiotara harma zuzenduaz beste paisanozko biren laguntzarekin. Detenituak izan zirenek tratatu txarrak hartu zituzten, "Mini" orlegi batean zegoen neska baten oihuak -"os mataría a todos contra la pared"- entzunez.

Hau dela eta, Boskoseko hauzokideek salatzen dute poliziaren basakeria zeren uste dute "ordenazaintzaileak" behar bezala prestatuak egon behar direla.

Idatzi hau Boskoseko hauzokideek, Altzako Hauzo Elkartek, Kultur Elkartek eta abarrek izenpeturik dago.

ERREFORMAZALEEK DAKARKIGUTENA

"Conozco, comprendo y comparto los deseos del pueblo vasco" zioen José M. Belloch Puigek Gipuzkoako gobernadore zibil kargua bere gain hartu zuenean, urtarrilaren 26ean.

Menendez Manjónen atzetik zetorren, honek, -Bizkaikoak bezala- ikurriña legalizatu zelako protesta gisa dimititu ondoren. Frankista baten atzetik erreforma giroko bat ezarri ziguten -hori esan ziguten behintzat- "demokrasi" giroari zegokion bat. Sarrerako hitzaldian giro horri erantzun nahiaz edo mintzatu zen:

"Todos estamos en el mismo barco y nuestro porvenir es inevitablemente el mismo, un barco de grandeza y de pesadumbres que se llama España, y en el que siempre existieron un marinero, un patrón, un capitán, un poeta o un santo de Euzkadi, capaces de ensanchar el mundo y hacerlo más humano. Todos estrechamente unidos debemos defender el proceso democrático en marcha porque es la única forma posible de defender la libertad de sus hombres y de sus pueblos".

Hilabete ingurura, martxoaren lehen astean, amnistiaren astea inoiz ez bezalako pake giroan ospatu ahal izan zen Gipuzkoan, Hego Euskadiko beste eskualdetan ez bezala. Egia esan, Gipuzkoan ere partitu zuten egurrik pare bat aldiz, Eibarren eta Idiazabalen hain zuzen. Bi tokiok salbuespedurik, gainerontzean milaka pertsona ibili ahal izan ziren kaletan zehar amnistiaren alde manifestatuz eta Gasteizko hilketak gogoratuz. Herriak bereak egin zituen kaleak.

Baina nahi baino lehenago hautsiko zen pakealdi hau. Martxoaren 8an, kontrol batetan, ETAko bi militante hilak eta bat zauritua. Inoiz ez bezalako erantzuna izango zuten hilketa hauek. Aurreko astean herriak kaleak bereak zituenean, bere nahiak azaldu ahal izan zituen. Berriro ere jendea lana utzi eta kaleratu egin zen. Baina oraingoan kalea ez zen berea, beste hoiengana baizik.

Azkenaldian ezagututako errepresiorik batasiena erabili zuten.

Gobernadoreak, Ixasoko hilketatik inor konbenzitu ez zuen bertsioa eman ondoren, "ordenazaintzaileen" jokabidea erabat justifikatu nahi izan zuen eta "absolutamente satisfexho de la actuación de las Fuerzas del Orden Público" zegoela esan zuen martxoaren 10ean.

Belloch Puig, Gipuzkoako gobernadorea

Jokabide horrek bi hildako erakarriko zituen, Aristizabal eta Susperregi. Eta zenbait herri -Zarautzek batipat- izugarritzko basakeria jasan behar izan zuen. Horrelakoetan nahi baino maizago gertatzen den bezala, "ezezagunak" ere azaldu ziren egun hauetan, baina ez dakigu hoietako inor harrapatu zutenik.

Aberri Eguna izan zen hurrengo frogak. Euskadi osoan bezala, Gipuzkoan ere -Loiola salbu- indar guztiz erasotua izan zen, Bergara eta Donostia lekuko. Apirilaren 14ean, Errepublikak eguna, aspaldi samarrean egiten ez zutena, Parte Zaharrean sartu ziren "ordenazaintzaileak", txaranga baten atzetik edo gainera.

Ondoren debeku saila dator: Mendelen hitzaldia, LAIA BAlen aurkezpena, Parte Zaharrean polizia sartzeagatik apirilaren 29rako prestatu zen manifestazioa... Hau ez zen hitzez bakarrik galerazi noski; azkenaldian ikusi den "gris" pilarik haundiena azaldu zen Donostiako kaleetan. Agian handik bi egunerako, maiatzaren lehenerako, jendea izutzearen. Egun horretan oraindik polizia gehiago -posible bada behintzat- ageri zen Donostiako kaleetan.

Azkenaldi honetan detenituek ere ugari

izan dira.

Eta orain amnistiaren astea, denok daki-gun bezala zigortua, demokraziaren ispilu bezala erakusten dizkiguten hauteskundearen aurrean.

Belloch Puig "demokrata" hotsez azaldu ziguten. Bazirudien zenbaitek hau sinistu zuela. Nolanahi ere erreforma giroko gizona da, erreformazale agertu izan da. Etengabeko errepresioa eta horren ondorioz hainbat eriotza da berak eta bere antzekoak ekarri diguten erreforma. Batzuek polizia ezin duela kontrolatu diote. Orduan zegatik esan zuen "me encuentro absolutamente satisfecho" polizien jokabideaz? Ezin baditu poliziak, kontrolatu, bere gogoz kontra jotzen badute horrela, zergatik ez du dimititzen?

soldaduak gudari

Notizia nahiko zaharra da, baina mezezi duelakoan, hona Tenerifeko Ollafriako CIR n. 15 delakoan aurkitzen diren soldadu euskaldunak, martxoaren hirurako meza bat eskatu zioten kanpamenduko apaizari, kapitana bera. Honek korone-larekin hitzegin eta meza eman zen; baina apaizak, soldaduek eskatu zioten bezala, mezetan ezer esan ez zuelako Gasteizko hilketei buruz, ondoren ehun eta gehiago soldadu euskaldun "hogar del soldado" delakoan bildu eta manifestazioa eginez joan ziren "patio de armas"era; han manifestu bat irakurri eta "Vitoria, hermanos,..." eta horrelako konsignak bota zituzten.

Tenerifeko "Capitania General" delakoak "en banderas" jarri du korenala meza emateko baimena emateagatik. Bestalde, bederatzi euskaldun kalabozoan sartu zituzten; ez dakigu oraindik han jarraitzen diren ala ez, eta juiziorik egingo zaien. Egunean ordu laurden uzten diete kalabozotik irteteko beren behar guztiak egitera. Zaintzen dituztenak "chalecos antibalas" ez jantzita egoten dira.

Olaso abizeneko libbotar soldadu batek txibatu omen zituen bederatzi hauen izenak. Gainera "veterano" euskaldunak beren postuetatik kendu egin dituzte.

Gertakizun hauen ondoren La Palma dauden soldadu euskaldunei filiazioa hartu diete.

Bestalde, Ceutan dauden soldadu euskaldunek, ikurriñekin -eta ospatu zuten Aberri Eguna-

gerturik daukagu odola...

Ez da erraza Amnistiaren Aste honen berri zehatz ematea. Egoera ikaragarria, berri negargarriak nonnahi ... Ezin momentu bakoitzaren larritasuna kontatu, ezta hitzetan adierazi ere herriak azaldu duen balorea.

Garbi geratu dena zera izan da: zanakatarik gogorrenari herriak tinko erantzun diola, berrogei urteotan inoiz ezagutu ez den moduan. Honen aurrean denetik izan da, herriaren suaz sutu direnak eta herriaren sua itzali nahi izan dutenak. Dena dela, batzuek eta besteek kontuan izan beharko dute aspalditik datorren eta oraingoz goreneko mailara iritsi den borroka hau.

Hona Hego Euskadiko lau eskualdeetatik eta Estatuko zenbait tokitatik bildu ahal izan duguna.

gipuzkoa

Maiatzak 12: Gomez Jauregi hila

Amnistaren aldeko komixioek antolatutako zuten astearen aurrean alderdi eta sindikato gehienek aldetik nolabaiteko hoztasuna nabari zen.

Astelehen, astearte eta asteazkenean sentadak, manifestazioak, e.a. egin ziren hainbat tokitan. Ostegunerako huelga orokorrerako deia bota zuen Gestorak. Ondoko alderdi eta rakundeek berriz -CCOO, USO, LAB, UGT, CSUT, SUG, EKM, KAS (EHAS, EIA, LAIA) LKI, LC, OIC, ORT, PTE, PSOE, PCE-, hilaren 10ean guztiek zinaturiko orri batetan, borroka egunera -hau da, batzarreak, geldialdiak, manifestazio haundiak egitera- deitzen zuten. Baina zenbait erakunderen gaitetik, inork uste ez zuen huelga orokorra hedatu zen Gipuzkoa guztira.

Gobernu honen "demokrazian" ez da horrelakorik ametitzen noski, eta gogorkeri hutsez erasotu zituen herriaren ekintzak tokik gehienetan. Adibide gisa, Erreterria. 6.000 lagunek manifestazioaren aurka gordiazibilen hiru jeep sartu ziren. Erreterriako batzarrearen inbestigazio komixioak dioenez, "suerte ikaragarria izan zen orduantxe bertan kalea hilez eta zaurituez bete ez geratzea". Hau ikustean, jendea kuartelerauntz abiatu zen: kezko bonbak, gomazko balak eta benetakoak alde batetik, harriak bestetik. Zaurituak. Ondoren herria goardiz bete zuten. Eta iluntzean, Beraunen herri asanblada egiten ari zirela, Erreterriako kalean Rafael Gomez Jauregi, 78 urtekoa, ELAkoa izana, mgudaria... hil zuten, batzuek diotenez, artxan zihuan jeep batetik. Momentu hartan ez zen manifestaziorik, ez besterik Erreterriako kaleetan.

Goiz eta arratsalde, hamarren bat zauritu kontatuz zitezkean Erreterrian. Gipuzkoako beste toki batzuetan ere -Zumarraga, Beasain, Donostia...- ba-

zen gehiago.

Maiatzak 13: Huelga orokorra

Aurreko eguneko berriek herria sutan jarri zuten. Ostiralean huelga areagotu egiten da Gipuzkoan -egunkaririk ere ez da ateratzen- eta Euskadiko beste eskualdeetara zabaltzen hasten da.

Poliziak berean jarraitzen du. Erreterrian berriro basakeria hutsez erasotzen du batzarrea. Donostian oso

manifestazio gogorrak. Barrikadak jendearen aldetik. Berriro zaurituak; bada etxe barruan zegoela zauritua gertatu zenik ere; Eva Fernandez, Donostiako Miracruz kalean. Hala ere jendeak milakako manifestazioak egiten ditu eta gose grebak hasten dira.

Maiatzak 14: 7.000 lagun enzerraturik

Larunbatean huelga eta kaleko

borroka jarraitzen dira. Gainera egun honetan Hego Euskadko lau eskualdeek baturik daude.

Goizean jakiten da aurreko iluntzean Iruinena gazte bat hil zutela, eta autopistan, barrikada bat kentzean, beste bat hil zela Erreterria inguruan.

Gipuzkoako gobernadorek egunotako zeuden mitin eta abarrak -Fraga ere etortzekotan omen zen- galerazi egiten ditu. "Vuelta a España" Miran-Mirandan bukatuko da, Donostiara etorri gabe.

Arratsaldean, Erreterria guztia poliziek harturik dutela, milaka lagun biltzen dira Gomez Jauregiren hiletan. Ondoren, jendea hura hil zuten tokira hurbildu eta "Eusko gudariak" kantatzen hastendean, betikoa polizien aldetik.

Bitartean alderdi batzu hasten dira borroka gelditu nahian, honela DCV eta PCE; honen Gipuzkoako komiteak, Gobernauren tantakako amnistia eta "actuación desproporcionada de las fuerzas públicas" salatu ondoren, honela dio: (El PCE) "...no ha apoyado ni apoyará las actitudes de provocación sistemáticas a la fuerza pública, los piquetes coactivos hacia la población y el vandalismo callejero; condena tales acciones y llama a no secundarlas". Nondik zetozen porobokazioa eta "vandalismoa"?

Larunbatetik iganderako gauean, Gipuzkoako hainbat herritan, aurreko egunetatik gose greban zeudenekin elkartuz enzerronak egin ziren. 7.000 inguru lagunek parte hartzen dute ekin-tza honetan.

Maiatzak 15: igande goibela

Igande goizean jakiten da Ortue-Ilan Manuel Fuentes Mesa hil dutela.

Egun honetarako antolaturik ziren manifestazioak -Donostian, Oñatin eta Ordizian- errotik galerazi nahi izan dituzte poliziak; hala ere egiten da zerbait.

Gainerontzean igande bitxia izan zen hau; oso kotxe gutxi bideetan, tabernarik gehienak itxita, zenbat festaleko berdin... Ez dago jai egiteko giro-

rik. Gasteiztik, eta batipat Iruine eta Bizkaitik berri gogorak datoz: hemen "ezezagunak" ere azaldu dira.

Bitartean "Radio Nacional"ak CCOOeko "Coordinadore General"-aren agiri bat zabaltzen du, huelgarako eginik den deiaren aurka. Hurrengo egunean CCOOeko "Corriente unitaria"koek -EMK, LKI...- esplikatzan dute CCOOen barruan estatu mailan gehiengo duen PCEn korrienteak egin zuela hori, beraiek proposatzen zutenaren kontra. "Dorriente unitaria"-koek horren ordez Estatuko langileriari Euskadiren kontra. "Corriente unitaria"koek horren ordez Estatuko langileriari Euskadirekin solidaritzeko deia egin nahi zioten. Idatzi batean agiri hori eta "Secretario general"-aren "txantajea" (alegia, golpe militarren mamuarekin izutu nahia, Madrilen "ruidos de sables" eta "pisar de botas" entzuten direla esatea) salatzen zuten.

Aipagarria dateke egunotan hilda-

bait egiteko gogoz ikusten badira ere—ez dira sartzen eta ez da ezer gertatzen. Aste osoa izan zitekeenaren exenplua. Baina Errenterian berriro, Beraunen egindako elizkizunaren ondoren, herrira zihoan jendea indarkeriaz erasotzen dute. Beste zortzi zauritu.

Euskadiko zenbait bazterretan, hurrengo egunean lanera elkarturik sartzea erabakitzen da.

Borrokaren emaitzak

Gomez Jauregi, Jose Luis Cano, Clemente del Caño, Santamaria eta Fuentes Mesa poliziaren basakeriak —zuzenki edo zeharka— hil dituen bostak. Zaurituak ugari, kasu batzuetan oso grabe, Gregorio Maritxalar adibidez. Bere etxeko balkoian zegoela, semearekin batera bala bat bularretik sartu eta sahitsetik atera zitzaion; orain oso gaizki aurkitzen da. Antzeko kasoak badira ge-

hiago ere.

Poliziak —eta berari agintzen diotene— hartu duten jarrera hartu izan ez balute, ez zen horrelakorik gertatuko. Gogoratu bestela aurreko amnistiaren aldeko astea— Gipuzkoan. Basakeria eta probokazioa nondik datozen garbi dago. Eta hori ahaztu nahi dutenek beren bu-ruak salatzen dituzte.

Asteak zenbait alderdiren jarrera pixkatbederen garbitzeko balio izan du. Batzuek zuten haseran borroka egunerako deirik ere zinatuz; beste batzuek herria ezarri zaizkion mugak eta oztopoak gaindituz mugitu denean, gelditu egin nahi izan dute; KASEk bere kandidaturak erretiratu eta haueskundeetan parte ez hartzea erabaki duela jakin dugu azken orduan; lehendik erabaki hori zutenek beren jarrera indartuta ikusten dute... Izan ere, —herriarentzat— hauzia ez baita Gorteetan erabakiko, kalean bai.

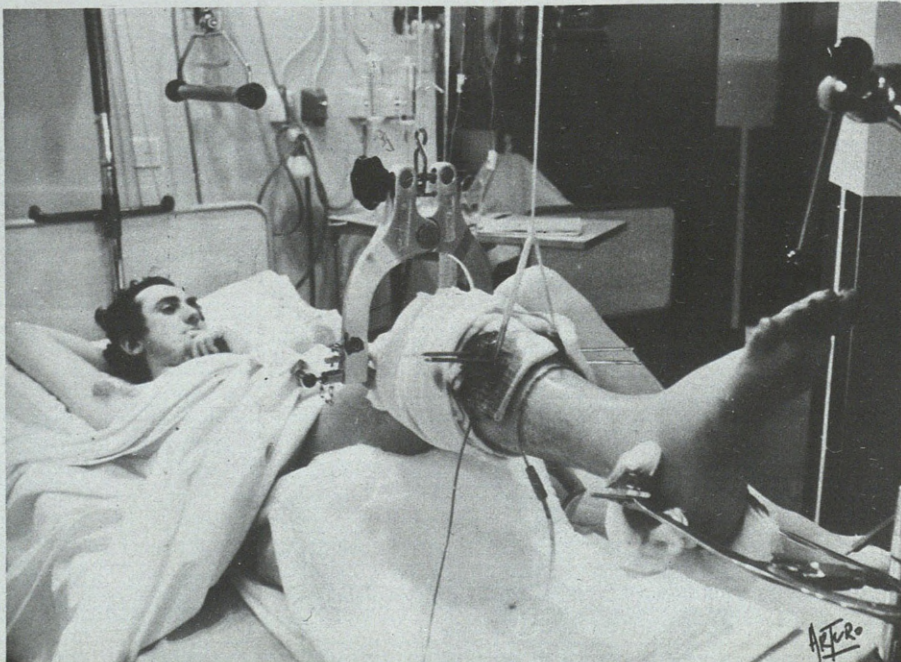
ko bi -Cano eta Fuentes- CCOOeko "corriente unitaria"koak zirela.

Maiatzak 16: euskadi osoa elkarturik

Batzuen gogo eta ahaleginen aurka, astelehenean ere huelga orokorra. HOJA DEL LUNES ez zen atera lehen aldiz bere historian eta UNIDAD retentua izan zen Jose Luis Canoren hilketaz zekarren informazioagatik.

Oraingoan poliziak Donostian ez zuen gogorkeria haundirik erabili. Goizeko manifestazio batetan jendearen artean grisen autobus eta jeepak, baina Grosera iritsi arte ezer egin gabe.

Arratsaldean berriz, Buen Pastorreko elizkizunaren ondoren —Gestorak egunotan hildako guztien alde konbokatua— aspaldian ikusi den manifestaziorik haundienetakoa: 10.000 inguru lagun nolanahi. Oraingoan grisak —zer-

BERTAKO PARTIDUAK ELEKZIOGINTZAN SEI EUSKALDUN GOSE GREBAN

Amnistiaren aldeko astea Euskadiren mugaz gaindi ere zabaldu du neurri batean. Estatu barruan, ikasle euskaldunek eraginik hainbat ekintza egin da Barcelonan, Valladoliden, Sorian... Estatutik kanpora Bruselasean ere bai. Hilketak gertatzean beste toki batzuetan ere mugitu dira. Hemen Madrilgo berri dakargu.

Euskadin Amnistiaren aldeko asteak Madrilen ere izan du oihartzunik. Ez agian nahi eta espero zitekeen bezalakoa; nabaitu ere nabaitu dugu Madrilen oso optika desberdinez ikusten dituztela guk bizi bizi eta nahi eta ezkotzat ditugun arazoak.

Dena den, maiatzaren 6,7 eta 8an 100 bat pertsonatako enzerro-na egin zen Moratalaz hauzoko eliza batetan. Ondoren eta asteleheneko goizeko 9tan sei gazte, denak euskal ikasleak, eliza berorretan sartu ziren, gose greba bati hasiera emanez.

100 pertsona bildu baziren enzerro-nara, horietarik ehuneko 90 euskaldunak ziren, bai hara joaniko ikasleak, bai han bizi direnak ere. Enzerroa, dirudienez Madrilgo Amnistiaren aldeko batzordeak eratu zuen. Enzerroan gai anitz eztabai-datu zen baina agiria idazterako orduan sortu zen iskanbila. Jakin erazi digutenez, Madrilgo Gestorak interes handia erakutsi zuen enzerroa hura "bere" bezala azal zedin. Honen aurrean han bildu euskaldunak ez zeudela ados adierazi zuten. Tentsio handia sortu zen eta Gestoraren izenean ari ziren elementu haiek enzerro-na boikoteatu eta frakasa erazteko asmoa ere agertu zuten. Eztabaida izugarriaren ondoren elementu horiek lanera joan behar zutela eta itzuliko zirela esan eta ez ziren gehiago agertu.

Madrilgo Amnistiaren aldeko batzordea, Euskadin ohizko ez den bezala, partiduetako ordezkariak osatua dago gehien bat. Horiez gainera AFAP (Presoen senide eta adiskideen elkarte) delakoaren ordezkari bat eta Madrilen diren euskaldunen beste bi pertsonak osatzen dute Gestora.

Gestoraren egitura honek gauza asko argi diezaiguke, bororren ekintzarik eta iniziatibarik eza konprenitzeko. Hain zuzen, bide zuzenetik jakin dugunez, partiduetako ordezkariak azaldu ere ez dira egiten Gestoraren bileretara, agian elekgiogintzaz erabat lanpeturik daudelako edo. Gauzak honela, Madrilgo euskaldun jendeak, Gestora "paralelo" eratu du, Euskadiko astearekin batera zenbait ekin-tza antolatu delarik.

Honela, Carabanchelen hitzaldi bat eratu zen, euskal presoen senideek, bai eta amnistiaren alde ari diren Madrilgo zenbait erakundek parte artu zutelarik. Bertan, arazo askoren artean, Madrilen ikusten den Amnistiaren aldeko mugimendu eskasa salatu egin zen, honetan Madrilgo partidu eta erakundeek duten zerikusi eta erantzukizun izugarria aipatu zutelarik.

Giza eskubideen aldeko alkartearen aretoan, Kanpillo, hil zutenaren amak hitzaldi bat eman zuen, Amnistiak duen sakoneko zentzua eta gaur egungo gure herriaren borroka azalduz.

Bitartean, Madrilgo euskaldunek eraturiko Gestora, hauzo-elkarteekin mintzatzen zen, mobilizazio orokor bat lortzeko asmoz.

Madrilgo Gestoraren baitan, ta partiduetako ordezkariak azaltzen ez zirelarik, gutun bat bidali zazio bakoitzari, Gestorekin duren erantzukizuna eta arrazoitu dezatela; azkenik Gestoraren bileretara azal daitezela ere eskatu zitzairen. Erantzuna astelehenak 16erako eskatu zitzairen, erantzunik ez jasoz gero, Amnistiaren aurka zeudela adierazten bide zutelarik.

Igandeak 15, hamabiak bost guttiagotan, Gran Via eta Alcalá elkartzen diren lekuan dagoen elizatik, 80 presoen senide eta adiskide kateaturik irten ziren eta espaloiean zirkulo handi bat egin zuten.

Eliza barruan eta senideak kateatzen ari ziren unean, apaiz bi azaldu ziren eta elizatik irtetzeko agindu zuten. Kateatuek erantzun zuten berehala irtenen zirela. Apaizak amenazoka hasi ziren, poliziei hotseginen zietela eta abar. Sekulakoak entzun behar izan ziren orduan, hots, euskaldunak oro hil beharko lirartekeela eta hiliko bostak ez zirela aski... Entzuteko guztiak jasan behar izan zituzten presoen gurasoak.

Hauei laguntzera etorritako 200en bat pertsona ere hara bildua zen. 12ak eta laurdenetan, poliziaren bi Jeep azaldu zen baina poliziek ez zuten ezer ere egin. Katiatuek eta besteek Amnistia orokorraren aldeko kanta eta konsignak kantatzen zituzten artean.

Kateaketak zirauen bitartean istiluren bat izan zen OIC eta honelako jende batzurekin, Amnistiaz zer ikusirik ez zedukaten pankartak atera nahi zituztelako. 12ak eta hogeietan, bat batetan joka eta pelotazoka hasi zen polizia, inguruko jende guztia bakean utziz, kateatuei eraso ziotelarik. Masakre bat izan zen. Kateatuek zauriturik berriz eliza horretara sartu behar izan zuten. Orain arte jakin dugunez eta dato ziurra ez delarik, bost bat detenitu dituzte.

ACHAGA AGUIRRE
Detenido el 76
Carcel de Carabanchel

IZKO DE LA IGLESIA
Detenido el 69
Carcel de Cordoba

GOITIA BATIZ
Detenido el 75
Carcel de Burgos

PEREZ BEOTEGUI
Detenido el 75
Carcel de Burgos

URIARTE ROMERO
Detenido el 69
Carcel de Cordoba

FLORRIAGA MIKEL
Carcel de Nancarrow

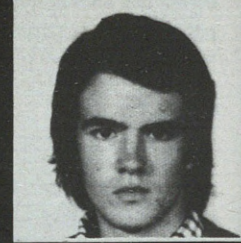
MENTXAKATORRE AGUIRRE
Detenido el 76
Carcel de Burgos

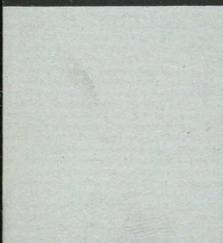
BLANCO CHIVITE
Detenido el 75
Carcel de Cordoba

MURUA KOLDO
Carcel de Nancarrow

A.M. SAGUES
Detenido el 77

GONZALEZ GILMAS
Detenido el 76
Carcel de Valenciennes

EGANA ARISTI
Detenido el 76
Carcel de Valencia

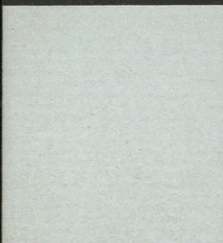
ARRUABARRENA ESNAOLA
Detenido el 74
Hospital de Carabanchel

LARRANAGA JUARISTI
Detenido el 77
Carcel de Martutene

MENDIZABAL BENITO
Detenido el 76
Carcel de Burgos

YARZA ECHENIQUE
Detenido el 73
Carcel de Cordoba

ALDANONDO
Detenido el 77
Martutene

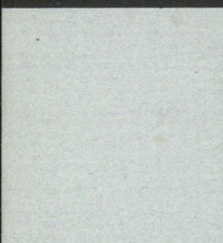
IBARGUREN AZKUE
Detenido el 75
Carcel de Burgos

DORRONSORO CEBERIO
Detenido el 68
Carcel de Cordoba

GONZALEZ TERRON
Detenido el 75
Carcel de Barcelona

PELLO RASCON
Detenido el 77

AGUIRRE ECHAURI
Detenido el 75
Carcel de Burgos

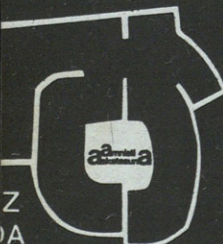
PANISELLO DANIEL
Detenido el 75
Valencia

GOROSTIDI ARTOLA
Detenido el 69
Carcel de Caceres

SARASQUETA IBASEZ
Detenido el 68
Carcel de Puerto de Sta. Maria

IEGOZIATZEN
ERRIA ARI DA LORTZEN

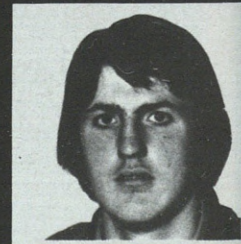
EGIA FELIX
Detenido el 75
Hospital de Carabanchel

PAGOAGA GALLASTEGUI
Detenido el 76
Carcel de Carabanchel

ONANDIA NACHIONDO
Detenido el 69
Carcel de Cordoba

ALDALUR AROCENA
Detenido el 76
Carcel de Zamora

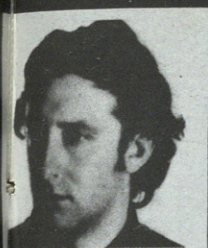
AMNISTIA

OROKORRA

ETA ORAIN

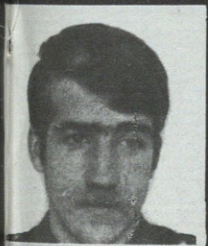
M. JESUS AUCIN
Detenida el 77

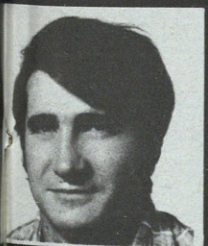
GARMENDIA ARTOLA
Detenido el 74
Carcel de Caceres

OJIBURU MENDIZABAL
Detenido el 75
Carcel de Burgos

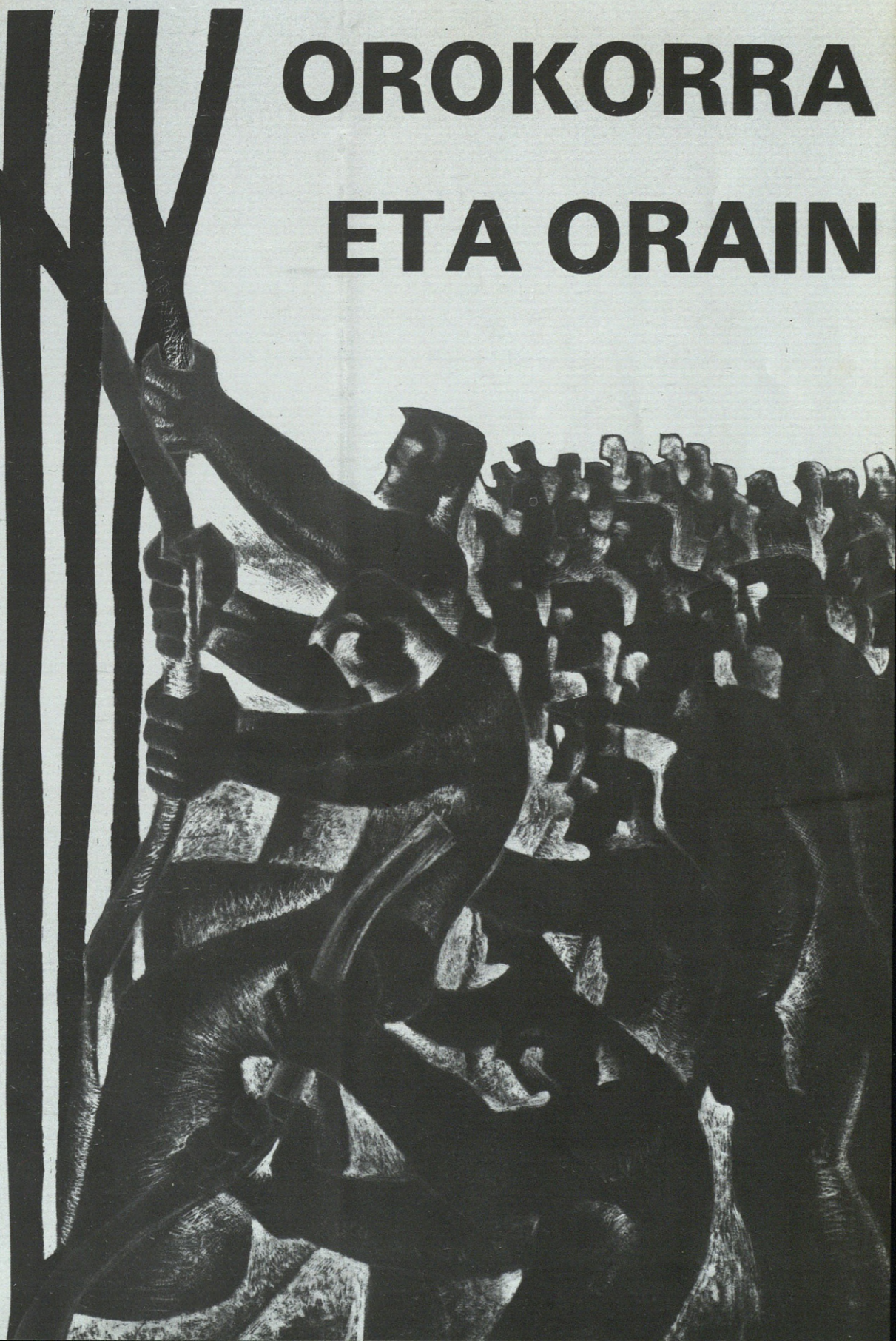
BAZTAN CARRERA
Detenido el 77

MUGICA ARREGUI
Detenido el 75
Carcel de Burgos

LARENA XABIER
Detenido el 69
Carcel de Caceres

bizkaia

Gobernuaren jokoa eta Euskal Politika

Amnistia astea bukatu da eta oraindik, presoak kartzeletan. Badu aste honek, euskaldunontzat, pentsatzeko gaia. 9tik 15era egindako aste honek, euskal herrialde guztietan bezala, Bizkaian ere jendearen mugitze handia erakarri du. Gipuzkoan izan bada, gehienbat, mobilizapen gogorrena, Bizkaian izan du Gobernuaren poliziak nahiko lan. Bizkaiko Amnistiaren aldeko Gestoraren eraginez, astearen haseratik, asanbladak egiten hasiak ziren, bazter guztietan. Asteaz, manifestapenak ugarituz eta gogortuz joan dira.

Hauzotegi bakoitzak zuen bere eskutan, astearen programaketa. Astearen barnean, hauzotegietako indar guztiak bilduz, agerpenak atera zituzten, hauzotegiko asanbladara eta manigestapenetara deituz. Fabriketan paroak egin ziren Ezker-Eskubi bazterretan eta, Basauri aldean.

Aste bukaerako arrate aldera, manifestapenak egon ziren hauzune handietan, barrikadak han hemenka ipiniz. Larunbat eta igandean ikusi ziren edonon barrikada ugari. Denok dakigu zer gertatu zen, egun ilun hauetan. Poliziak taldeka heuren anparoan, lasai zebiltzen kaleetan zehar, bere porra, bonbazko es-

kopeta eta metrailetekin. Herria berriz, kalean arrapatzen zuenarekin defendatzen zen. Konstrukzio materialak, automobilak, bideetako seinaleak eta buka ezineko abarrak. Herria, berriro, Gobernuaren indar errepresiboen aurka altxatu da. Gobernu biolentziaren aurka. Deustuko istiluak, Kasilla-koak, Ezker bazterrekoak, Basaurikoak, Eskubi bazterrekoak e.e. Bizkaia osoan berdin gertatu da. Eta, ondorio garrantziena Ortuellako gaztearen hilketak. Ale honek agretzen diren argazkiak ez dute hitzen beharrik, nahiko esaten bait dute.

Gobernuaren harrera: Egurraren politika

Lau hilabete badira, "Por Favor" al-dizkariak, bere editorialean, haxe zekarrela: "Martin Villa no sabe hablar en vascuence". Titular honek nahiko adierazten du Gobernuak, zenbaiteraino ulertzen duen edo eta, nahi duen Euskal Herriko arazoaz egin. Testu bukaeran honela dio: "el señor Martin Villa comprobaria que se habria equivocado de gramática y en vez de vasco habia estudiado ugandés. Así se explica que se equivocara hablando de la ikurriña, de la amnistia, de las libertades del pueblo vasco, incluso de los límites de la nación vasca. Y estos errores se cometian en un país en implícito estado de excepción".

Garbi agertzen da Madrileko Gobernuaren harrera. Gizaldi osoa daramagu, zer garen eta zer nahi dugun esaten. Ongi ulertzen du hori, Gobernuak. Ez du motibot faltarik.

Behin eta berriro, "kaleko" arazo bezala konpondu nahi izan du, nahiz eta gaur egun (ba zen ordua!), estatuko indar gehienak horren enefikazia agertu. Hor dugu "Amnistia Astea"ren odno-

ria: 5 hildako eta konta ezineko zaurituak, oraingoz behintzat. Azken Ministroen Kontseiluan zioten bezala, Euskal Herriaren bakea lortzeko eta dituen arazoak konpontzeko, "elkartasunerako -borondate sutsua" da, irtenbide bakarra.

Hau da indartsuaren legea. Lehenik zapaldu eta, jendea hil ondoren, ahorik ez zabaltzeko agindu. Arzeren posiak dioenez: "lantegiak geldiraziz, Herria kaleratzen denean, entzungo diozu, "bakea! bakea!" dehiadarkatzen".

Euskal Herriko Madrileko ordezkariak ere, noski, berdin egiten dute. Biolentzia giroa "talde batzuen" eragina dela esan ondoren, "herriaren serenitateari" dei larria egin diote.

Hau, denok ikusten dugun gauza da. Ez dago buelta gehiago eman beharrik. Zergatik du postura hau? Zein arrazoi dago, euskal presoak, hainbeste denboraz atara gabe edukitzeko?

Euskal Politika

Amnistia Komisioak Suarez jaunari adierazi zioen bezala, euskal politik indarren zatiketa lortarazteko egina da. Ongi pentsatutako jokia. Amnistia! deihardarkatzen duenean, Herriak, libertateak eskatzen ditu. Partidu guztien libertatea. Sindikal askatasuna. Euskal Autonomia. Elekzioen garbitasuna e.a.

Azken finean, euskal langilegoaren indarra mozterazteko politika egiten ari da. Era honetan, Gobernuak du errespontsabilitatea, gertatu diren gertatzeko. Amnistiaren arazoa, puntu bat besterik ez da. Euskal politika ari da joko-

tzen mementu honetan. Horregatik, euskal politikoeak ere badute zer esana eta, zeren errespontsabilitatea. Egoera ez da batere leuna, garratza baizik. Ezin da gaur egun, "elkarren mokoka" ibili. Ez da txantxetako egoera. Puntu nagusiak badaude euskal indarrak bat etortzeko. Eta, gaur egun, puntu hauk behar nagusizat jotzen ez badira, Gobernuak "tjada" handiagoa aterako du. Gero negar egitea baino, hobe da aurretik ongi ikustea. Batzea.

Politika serioaren beharra

Inoiz baino premia handiagoz, ikusten da honen beharra. Datozen Kortese-tan, ez pentsa gure alde egingo dutenik Madriletik begira jokatzin dutenek. Geuk egin behar dugu. Eta, erabakiak hartzen diren tokietan, presente egon behar dugu. Zein Madrilen, zein Bilbon

edo Iruinean. Toki guztietan, Hala ere, ez da aurpegi txarrekoa dena. Baionako bilera, lehen pauso inportantea da, horri begira. Ba da zerbait. Garaia zen, politika serio egiteko. Ikusibeharko prozesoa nola indartzen den, Badute errespontsabilitaterik.

Presoen kaleratzea, indar errepresibon aldatzea edo urruntzea (mikelete gisakoak ipiniz?) euskal ezkeraren indartzea, autonomiarako euskal batasuna lortzea... Hauk dira gaur egun beharrik nagusienak. Serio eta gogorki, euskaldunok baturik. Ea, geure hitza, organizazio fuerteen bidez, Madrilen entzuteko ahalmena izaten dugun. Euskal ezkeraren klarifikatzea eta indartzea. Gaurko behar nagusietarako, euskaldunon artikulazioa eta ostintzeko Euskal Herriko demokratik indarrekin batasuna. Hauk dira euskal politikaren arazoak. Ezkerra eta eskubia, euskaldunak Eibarreraino. Beste indar demokratikoe-kin, Maltzagaraino.

J.L.

araba

Gastezien ez zen ostegunean huelga orokorra egiteko deirik izan, beraz, lan-tegiak ez ziren gelditu. Aldiz, ikasleak eman zioten hasera Amnistiaren Asteari Magisterioko eskola, Ingenieria Técnica Colegio Universitario de Alava eta Instituto Mixtoko ikasleek geldialdiak eta manifestazioak egin zituzten.

Baina hurrengo egunean, Gipuzkoako gertakizunen berri jakitean, lantegirik haundienak batzarreak egin eta lana utzi zuten. Eguerdian Virgen Blanca-ko plazan eta iluntzean Zaramagan manifestazio gogorrak izan ziren. Polizien erasoaren aurrean manifestatzaileek barrikadak altxa zituzten.

Igandean hildakoen alde meza. As-telehenean huelga orokorra; aurreko egunetatik basureroek huelgan zeuden gainera. Detenituak ugari izan dira egun hauetan, batzuek juezarengana pasa di-relarik.

nafarroa

Errepresioaren festa haundi hau aslehenen hasi zen ospatzen Nafarroan. Izan ere, egun horretan Jurramendiko hilketen lehenengo urteburua betetzen zen eta hildakoen oroimenez meza bat egin zen Lizarran. Bestalde, erakunde politiko eta sindikal guztiak deiturik, greba orokorra ere egin zen. Ez zen ezer falta izan, eta igandean Jurramendin eta Xabierren parte hartu ez zutenak —indar errepresiboak— Lizarran azaldu ziren.

Manifestazioa desagiteko ekarritako indar guztia erabili zuten, zaldi eta guzti. Ondorio ezaguna: korrikak, kolpeak, gomazko balak eta zaurituak, bat —emakumea bera— oso grabe. Hurrengo egunerako dena normal zegoen.

Amnistiaren alde

Euskal Herri guztian bezala, Nafarroan ere amnistiaren aldeko kanpaina antolatua zen. Nafarroan kanpaina hauek ez dute harrera haundirik izaten gehienetan. Arrazoiak mota askotakoak dira. Alde batetik bere historia eta tradizioa: Nafarroan ez da inoiz preso asko izan, eta izan direnean denbora gutxira-ko izan da. Gainera, nahiz eta hiriek aurrerapen haundia izan, gainerakoak lehen bezala jarraitzen du. Baina bada beste arrazoi inportante bat: politikarena. Nafarroan indar sindikalek edo sindikal arloan mugitzen direnek dute nagusigoa. Horregatik, asko mugitu bada ere Nafarroa, han izandako mobilizazioak ez dira hain politizatuak izan eta ez dira elkarkidetzatik gora pasa. Euskadin izan diren greba orokorrak nahiko ongi adierazten digute hori Dena dela, gertatu dena Bizkaiak eta batez ere Gipuzkoak bultzaturik izan dela ikusten da.

Greba orokorra

Gipuzkoa greba orokorrean sartu zenean, Nafarroan ez zen ia eragipenik, Iruinean behintzat. Leiza, Lesaka, Altsatsu eta zenbait herri ezik, dena bare bare zegoen; asanbladaren bat eta kito. Are gehiago, ostiraleko manifestazioak ez zuen ezer espezialik; ia egunoro izaten direnen antzekoa zen. Behar bada polizia jarrera askoz gogorragoa zen, baina hortik aparte ezer ez.

Caldereria kalean, topaketa batean, lau grisek gazte bat harrapatu zutelarik kolpeka hasi ziren. Batek pistola atera zuen eta berehala gaztea lurrera erori zen. Etzanda zegoela, grisak kolpeka jarraitu ziren. Tabernan zegoen jendea matrailatu ondoren, norbait konturatu zen gaztea odoletan zegoela eta kotxe batean "Cruz Roja"ra eramane zuten, baina ordurako gorputz zen. Tiroa, atzetik buruan emana, hiltzekoa zen.

Laster zabaldu zen berria eta manifestazio batzu eratu ziren. Deirik egin gabe, hurrengo egunerako greba orokorra antolatu zen. Hildako horretatik at zauritu pila zen, batzu hilzorian.

Hildakoak ez zeraman dokumentazioirik. Irratiak bere ezaugarri personalak ematen aritu ziren, eta musika klasikoak besterik ez zuten jartzen.

Hiria hartuta zegoen larunbat goizetik. Piketeek ez zuten lan haundirik izan, dena itxia bait zegoen. Erantzuna bapatekoa izan zen.

Hamarretarako hildakoaren izena eman zuten: Jose Luis Cano, Aranjuetzen jaioa, Errenterian bizi eta LA VOZ DE ESPAÑA lan egiten zuena. Gero jakin zen oporretan zegoela eta CCOO eko afiliatua zela. Nafarroako gobernadoreak prentsaurreko batean "probokatzailerik" bat zela zioen eta horregatik zebilela Iruinean. Gainera bera izan zela hiru polizia iraso ziena. Polizien aldetik, defentsa personala.

Ezin zen kalean ibili. Polizien irratia talde guztiak desagiteko esaten zuten; eta geroago ziotenez, taldeak bi pertsona edo bakarrekoak ziren. Goiz guztian aritu ziren pilotaka eta edozein aitzaki nahikoa zen kezko bonbak eta bo-

tatzeko. Semaforotan biltzen diren talde txoak ere sakabanatzen zituzten. Kasu izugarriak gertatu ziren; "seiscientos" bateko txoferra krespoi beltz bat eramategatik jipoitu egin zuten; baina harri garria ez zen hori izan, "seiscientos" a harrapatzeko erabili zituzten bitartekoak baizik: sei jeep eta autobus bi. Hone-larunbat goiz guztian.

Hauzoetan

Beste gauza bat izan zen hauzoetan. Jendeak barrikadak eraiki zituen eta oso gaizki ibili zen polizia "lasaitasuna" ezartzeko. Manifestazioak etengabe egin ziren; inportanteenak S. Gregorion, Villavan eta S. Jorge hauzoan izan ziren, ttikiena hiru mila pertsonatakoa.

"Pacto autonómico" delakoaren azalpena

Bitartean Maisonave hotelean, PNVEk konbokaturiko prentsaurreko bat egin zen, "pacto autonómico" osatzen dutenekin. Irujo, Garaikoetxea, Múgica Herzog, Zabala eta beste kandidato batzu "libertate nazionalaz" eta "Gure aberkide espertxeratu" mintzatu ziren. Pakto hori zer den eta autonomi estatutua lortzeko zein mailatan konprometitzen diren adierazi zuten; pakto hori talde guztiek izenpetuko duten itxaropena azaldu zuten. Azkenean, Irujo jaunak esan zuen, "beharbada gero hautatuak izan ondoren— utziko luketela lortutakoa, baina hauteskundeak baino lehenago, inola ere ez". "Presoak ateratzeko presentatu behar dugu".

Bost Hiriak amnistiaren alde

Nafarroako Bost Hirietako jendeak ere parte hartu du amnistiaren aldeko ekintzetan. Ostirale gauean, 10etatik 8etara enzerrona bat egin zen Berako Udaletxean. Hirurogeita hamarren bat lagunek parte hartu zuten, amnistiaren aldeko agiri bat atera zutelarik. Pankarta bat zegoen balkoian eta ikurriña plazan; goardia zibilek erre egin zuten hau.

Larunbatean 200en bat laguneko manifestazioa egin zen Altzaten; berehala desegin zuten goardia zibilek, kulatzoka, e.a. Igandean berriz Lesakan izan zen manifestazioa, hau ere ohi den bezala sakabanatua. Gero ostaturaz-ostaturaz ibili ziren goardia zibilak probokatzen; ondorio: mutil batek ukalondoa eta beste batek matrail-hezurra hautsiak.

Aslehenen, aurreko egunetan lantegirik haundienak egin zuten huelga, sail guztietara zabaldu zen, diruetxeak, eskola "nazionalak" eta ikastolak barne.

Lehen aldia da honelako ekintza hedaturik antolatzen dena, eta kontuan izan behar dira gainera Bost Hirietako kondizioak, batipat goardia zibilek —sasi muga dela eta— ezarriak duten kontrola.

Igandea ; lurperatuak eta hilketak

Igande goizean Iruinean giro hestua zegoen. Kale nagusietan jende gutti ikusten zen eta abotsak ez ziren altxatzen. Noiz behinka gazte batzu paretetan kartelak eranstean, lurperatzea zegoela eta jende guztiari deia eginaz ordu bata t'erdian kanposantura joateko.

Ordubatean Hospitalean multzo bat zegoen. Zerraldoa itxita, "capilla ardiente" delakoan, ixiltasun handiaren jendea begira. Handik hamar minutura Jose Luis Canoren gorputza bere lankideen sorbaldetan atera zen. Lorezko koorak kotxearen gainean jarririk, jendea oinez eta autobusetan, abiatu zen kanposantu aldera. Kotxeak bide batetik, eta manifestazioa beste aldetik iritxi, eta denok oinez hilobiraino, behatzak eta ukabilak altxatuz. Lurperatzeko momentuan "Eusko Gudaria" eta "Agur Jaunak" a-bestu ziren, "Jose Luis no te olvidamos" "Venganza" eta horrelako oihuak entzunez noizbehinka. 7.000 pertsona elkarturik hasi zen kanposantuko irteera, manifestazio ixil batean. Baina han zeuden "ordenazaintzaileak", gomazko pilotak eta kezko bonbak botatz. Histeria zabaldu zen. Batzuek San Jorge hauzora jo zuten han barrikadak eta defentsa antolatzeke. Mila bat pertsona kanposanturen barruan gelditu ziren, jendea zora biatuz, kea besterik ez bere inguruan. 15 anbulantzaren soina ez da lasaitzekoa ere. Bonberoak ere iritsi ziren. Norbaitek alkate ordezkari hotsegin zion. Velascok poliziarekin hitz egin zuen, eta arratsaldeko 3ak eta laurdenetan kanposantutik ateratzea lortu zuten. Bitartean San Jorgen borroka jarraitu zuen.

Arratsaldean bi elizkizun egon ziren. San Salvador parrokiaren, sei t'erdietan Jose Luis Canoren alde meza bat egon zen. Zazpi t'erdietan, Ansoain Txantrea eta Errotxapea hauzoak elkartzen diren tokian dagoen Kaputxinoen

Jose Luis Cano

elizan Jose Luis Cano eta Luis Santamariaren alde. Hau larunbatean hil zen bihotzeko atake batengatik, bere etxeko balkoian zegoenean eta poliziak harantz tiroka hasi zirenean. Eliza beteta zegoen, eta zenbait jende kanpoan. Inguruko kale guztiak barrikada josirik. Hamaika apaizek eman zuten meza. Homilian amnistia orokorra eta langile alderdiguztien legeztapenaltu arte borrokak ezin zuela amaitu, eta legeztapen hori lortu duten alderdiek gobernua bezain errudun direla Euskadin hildakoen eta zaurituen gertatu direnean, zeren eta beraientzat lortu dituzten eskubideak besteentzat ere izan daitezkeen ez dira batere borrokatu. Orain lortzen ez duguna gero lortuko dugulaesateak ez du batere balio. Gezur handi bat dela. Meza egun hauetan Euskadin hil diren guztien gatik eskainiz eta familikoari doluminak emanaz bukatu zuen.

Elizkizunak bukatuz gero, inguruetan zeuden "ordenazaintzaileak" zapi urdin eta orikoak, inguratu ziren barrikadak kendu nahian. Borroka gogortu eta Isidro Esteban, 25 urteko medikua grabe zauritua gertatu zen.

Astelehenean jarrai

Astelehenerako konbokaturik zen greba orokorra erabat jarraitua izan zen: dena geldituta zegoen.

Grebara, ondoko alderdi eta langile

eta gazte erakundeek dei egin zuten: EHAS, EIA, LAIA, LC, LKI, OIC, ORT, PTE, EKA, ES; CCOO, CSUT, LAB, SUN, UGT, USO, CNT; GAI, GKL, IT, JIC, JGR, UJM. Nafarroako amnistia-aren aldeko komisiok ere zintatzen dute agiria. Honen punturik garrantzitsuenak hauetxeak dira: hilketak hauen errespon-sablea gobernua dela; masa mobilizazio-aren bitartez bakarrik lortuko dela amnistia; hauteskundeen aurrean dagoen egoera antidemokratikoa, eta "errepresioaren oinarrian Euskal Herriaren nazional zapalkuntza eta bere etorkizun nazionala askatasunean erabakitzeke duen inposibilitatea" salatzen dituzte azken puntuetan. Grebari jartzen zitzaizkion helburuak amnistia orokorra eta orain-txe, askatasun demokratikoak, Euskadi-arentzat askatasun nazional eta indar errepresiboen deuseztapena ziren. ESBek eta TXERTAKAK azken puntu hau ez beste guztia onartu zuten.

Bestalde ESAMEk (Erriberako sozia-lizta abertzaleen mugimenduak) orrialde bat zabaldu du erribeheratarrei Euskadi osoko borrokarekin solidarizatu daitezen eskatuz; beste gauza batzuen artean, errepresiozko indarren desegitea eskatzen dute hauek ere.

"Operación Arga"

Manifestaziorik gogorrenak Txantrea, Errotxapea eta S. Jorgen izan ziren. Poliziak "Operación Arga" deitu zion hemengo borroka zapaltzeari. Grikek eta "Cuerpo General de Policía"koek —hauek besoan ikur bat zutela— ibili ziren hura garbitzen. Gomazko bala eta kezko bonba kontat ezinak.

Jendeak gogor erantzun zion: 100 metrotan bospasei barrikada kontatu zitzezkeen toki batzuetan.

Iluntzean fabriketako ordezkarien batzarrean hurrengo egunean lanean hasia erabaki zen. Bitartean EKAKo Mariano Zufiak ekainaren 6erako amnistiarik ematen ez bada eta alderdi guztiei askatasuna uzten ez bazaie, bere alderdia ez dela hauteskundeetara joango.

Kanpainaren bukaera

Burrukak jarraitzen duen bitartean, kanpaina bukatua da Euskal Herrian eta bere ondorioak alde askotatik azter ditzakegu. Dena dela, berriro garbi gelditu da herriaren nahia eta premia: presoek kaleratzea eta atzerriaratuak itzultzea. Honek Nafarroan lortu duen oihartzuna —inoiz ez ikusia— izan da, beharbada, inportanteena. Are gehiago, amnistia-aren astearekin burruka politikoa hasi dela esan daiteke.

frantses justizia amnistiaren etsai

Hauzian

Bi aste dela, apirilaren 28an, Baionako tribunalean bi euskaldun jujatuak izan ziren. Denak kasualidadez harrapatuak izan omen dira.

Ikert dezagun nola gertatu zen.

1975eko irailan frantses gendarmeria Donibanetik Azkainera bidalia izan zen. Iragirre hauzokoek poliziari dei egin zuten azken honen etxean zakur, animale gaixo bat gau guziz zahunka eta zahunka ari zelako. Hori zen poliziaren Izagirreren etxera jiteko motiboa! Etorri zirelarik Izagirre aspaldidanik ez zen bere etxean. Poliziek saku haundi bat nabarmendu zuten eta heien arteko batek ostiko madarikatu bat sakori eman zion. Baina mina hartu zuen, samurra ez baitzen. Benetako animaleari poliziek zer egin zioten nihoiz ez dugu jakinen. Sakoa irekirik mitraileten kross puxkak atxeman zituzten. Mitraileten bertze zatiak ere lortu nahirik Azkainen bertan bizi den beste errefugiatu baten etxera joan ziren beraz.

Etxeberriak esplikatu dauku nola gertatu zen.

Polizia heldu zelarik, Etxeberria eta bere sendia ez ziren etxean; polizi hauk R.G. (Renseignements Généraux) ziren, pixkat S.S. bezala.

Beren etxera sartzeko eskubidea ukan baino lehen 14 poliziak karrosa edo kotxe oso osorik aztertu zuten. Hek ere goitik behera kontrolatuak: harma bat edo bertze soinean zutekenez... Emaztea haurarekin pausa batzu aintzina ematera-koan R.G. batek nunahi akonpainatzen zuen.

Bitartean senarra galdatze edo interrogatorio gisa baten menpean zen. Harmak zituenetz galde egin zioten. Ezetz. Paper politikori? Hori bai, bera errefugiatu politikoko bat zenez gero nahi eta nahiez politikazko dokumentoak zituela. Galdera berriz: Non? Erautsi zien.

Polizi mota guziak bezala bere sudur zorrotzak paper pertsonal pertsonaleetan sartu zituzten. Partikularzki Etxeberriak eta bere emazteak zituzten agendetan, zuzenbide guziak eramanik eta bere artean idatzitako korrespondentzia ere bai. E.T.A.ko dokumento batzu, argazki edo foto batzu aurkitu zituzten. Foto hauk ezagutuak eta legalak ziren, jadanik kazeta batzutan argitaratuak izan ziren eta. Afera hor bururatu zen itxuraz.

Beraz, urte bat eta erdi geroxoago frantses justiziaren aintzinean agertzen dira. Lehenengo akusazioa zen: Izagirreren etxean arma zatien atxemaiteak eta Etxeberriarenean dokumento batzu. Bi arrazoi hauk izaitez legearen aintzinean ez da aski bi pertsona espetxera kondenatzeko. Hor takotz delito berezi bat asmatu dute: E.T.A.ren parte hartzeak. Honetaz ere ez zuten zinezko eta funtsezko frogarik. Etxeberriaren etxean aurkitutako pape- rak, errefugiatu izan baino lehenagokoak dira; eta beraz ez dute frantses legeen aintzinean balio.

Hauzitegikoek "sursis"rekin hiruzp- lau hilabetez espetxea bi hauen kontra es- katu dute.

Azkenik tribunalekoak Izagirre zortzi hilabetetara eta Etxeberria sei etara biak "sursis"rekin kondenatu dituzte.

Bestalde, poliziak dioenez hirugarren gizon bat iaz Frantziako iparrean harrapa- tua izan omen zen. Gizon honek harmen bertze zatiak zeramatzen. Bainan azken hau berehala preso hartua izan omen zen, gero jujatua.

Guk zer pentsa dezakegu? Dela guti E.T.A. kontrako mugimenduetako bertze gizon batzu, harmak ilegalki eramateaga- tik, eta ez egindakoagatik, jujatuak izan dira.

Hauek akusazio berdintsu bat zuten bainan ez zigor berdin berdinarik.

Non da beraz horrenbeste aipatutako frantses justizia? Etxeberriak zioenez, be- ra libro irtengo zelakoan, uste zuen; dokumento batzuegatik baizik jujatua izan da.

Zergatik Izagirrerekin batera tribunala- ren aintzinean elkarrekin josiak balira be- zala erakutsi? Euskaldunak direlako bai- zik, segur aski. Non da bakoitzaren iri- tzien errespeto eta askatasuna demokrazia honetan?

Erran dezakegu frantses polizi eta jus- tiziak metodoak, nahiz eta "demokra- zia" baten barne izan, bertze fasizmozko bideen itxurak aspalditik hartuak dituela.

Jendea horrelako gaietaz ez dela ohar- tzen ere, kazeta ofizialetan dena justifika- turik baita eta justiziak beti zuzen juja- tzen dulakotz.

Azken galdera bat; frantses justizia ho- rren zuzena ahal dea? ●

zeruko
ARGIA

EUSKALDUNON ALDIZKARIA

lehengo
oraingo
eta
betiko

astekari euskalduna

HERRIAK HERRIARENTZAT EGINA EUSKAL TALDE GUZTIENTZAT ZABALIK

HARPIDETZA

Barruan.....	1.100 pta.
Korreo batasuneko herrietan	1.300 pta.
Atzerrietako beste herrietan	1.600 pta.
Airez	2.500 pta.
Salmenta (ale bakoitzeko)	35 pta.

Zeruko Argia
Okendo 22
DONOSTIA

Jaun-andreok: astekari hau astero nahi nukeela adierazi nahi dizuet orri honen bidez.

Izena.....	
Deitura.....	
Helbidea.....	
Herria.....	
Prob.....	
Adina.....	
Ogibidea.....	
C/C. Nom:.....	
Zenbakia.....	

★ ★ ★

cartagena edo presoen ezerezte

"Amnistiaren zain egon gabe, bapateko soluzio bat badago: José Luis Pons Llobet eta Pablo Mayoral Rueda Cartagena gartzelatik atera eta politiko gehiago dagoen tokiren batera eraman behar dira".

Honela dio Cartagenako gartzelaz atera berri den informe batek bere azken puntuan. Dei horrek espetxe hartan gelditzen diren bi preso politikoen egoera larria azaldu nahi du.

Aipatuak ditugu lehen ere gartzela horretako hainbat ezaugarri eta gertakizun, batipat han egondako presoek bidez. Oraingoan informe zabal eta zehatz bat dugu eskutan. Ahal baduzue, eskura eta irakur ezazue.

Hor ikusten da gartzelen funtsa eta helburua -eta batipat Cartagena eta antzekoena- zein den. Gure aldetik, informearen laburpen bat ematen dizuegu. Originalean gaztelaraz idatzita dagoenez gero, itzulpena gurea da.

Cartagena: gartzela politiko franquista

Jakina denez, Cartagena "cárcel para inadaptados" da berez. Hala ere azken urteotan preso politikoak ere egon dira bertan. 1972an Puerto de Santa Mariatik Miguel Inglés katalandarra eraman zuten. 1973ko maiatzean Soriatik Jokin Gorostidi eta Xabier Larena. 1975ean, "Ley antiterrorista"ren garaian Iñaki Biar eraman zuten Segoviatik; 15 eguneko gose grebaren ondoren, eta hain gaizki egon behar zuten preso honek, Segoviako gartzelako medikauak dimititu egin zuten traslado honegatik.

Hilabete batzu geroago, lau gartzelatu hauen familiakoak eta abogaduek Cartagenatik atera eta Cáceresa eramatea lortu zuten. Bazirudien Cartagenako espetxea itxi zela preso politikoentzat. Baina 1976ko apirilaren 17an, berriro sei politiko sartzen dituzte bertan: Joseba Begiristain, Koldo Zabalo, Bittor Arana, Bixente Serrano, Fernando Izagirre eta Jose Luis Pons Llobet, seiak Segoviako ihesian parte hartutakoak.

Eta hemendik aurrera, diktaduraren "liberalizazioarekin" batera, presoek gain geroz eta kondizio gogorragoak ezartzen dira.

Presoak gartzelatan barreiatzen, beren bizietatik urruntzen eta kondizioak gogortzen hasten dira. Horretarako Hegoaldeko gartzelak - Cartagena, Puerto de Santa María, Córdoba eta Cáceres- erabiltzen dituzte batipat. Haseran, seguritatearen izenean justifikatzen dute hau, Segoviatik ihesegindakoek eramaten dituztelarik espetxe hoietara. Baina gerora beste preso batzu ere berdin sartzen dituzte. Honela Jose Luis Zuhaitz, prebentibo zela, kondenatuentzat den gartzelara honetara eraman zuten, gartzelako legea hautsiz. Eta maitzaren erdi aldera berriz Segoviako ihesiarekin zerikusirik izan ez zuten Pablo Mayoral Rueda sartu zuten Cartaganan.

"Inadaptados" eta gainera; politikoak

Preso politikoak ere "inadaptados" izat jotzen dira eta beste guztiak bezalaxe terrorean oinarritzen den erregimena ezartzen da beren gain.

Politikoei beren egoera zerbait aldatzeko ahalzuten duten elkarriketa nahaiari, behin eta berriz honela erantzuten zaio: "Esta es una prisión de inadaptados y ustedes no van a cambiar su carácter, mientras estén aquí se les tratará como a inadaptados".

Urtebetez, han egon diren zortzi preso politikoak, eta orain gelditzen diren biak, "inadaptados sociales" bezala kontsideratzen.

Cartagenako zuzendaritzaren helburua preso hauen deusezte da, izen txarra -eta ondorioz presoek isolatze politikozialaren- eta errepresioaren bitartez.

Gartzelatuak desagite morala, intelektual-politiko eta fisikoa lortu nahi du, honetarako bitarteko guztiak erabiliaz moral mailan. Kanpoarekiko isolamendua, eta bide honetan -beste gauza batzuen artean- presoek arteko eta beren familiekiko harremanetan bakoitzaren hizkuntza -euskara eta katalana- debekatzea

Hau Espainiako Gobernuak internazional mailan zinatutik duen knbenio baten aurka doalarik gainera.

Honetaz aparte, ahoz eta idatzizko komunikazioari -presoek eta beren familien eta abogaduen artekoari- jartzean zaizkion hainbat traba.

Bestalde, era guztietako irain eta zigorrak ezartzen dira espetxeratuak gain beren desagite morala lortzeko.

Intelektual eta politika mailan, gartzelatuak desarrolatu ez dadin, praktikan ez zaio inolako ikasketarik egiten uzten eta zensura izugarria ezartzen zaie prentsa eta liburuari.

Presoen osasuna errepresiozko sistema honekin erabat ados dagoen eta bere eustaila den mediku baten esku dago.

Guzti hau frogatzen duen enplegu ugari ematen du informea.

Hau da hainbat gartzelatu jasan zuten eta orain Pons Llobet eta Mayoral Rueda jasaten ari diren egoera.

martuteneko zigorra

Kaleko egoera ikusiz gero, espetxe barruan gauzak gaizkiago jarri zaizkiela jakiteak ez gaitu gehiegi harritzen. Baina, hainbeste aldi aipatutako demokratik estatuaren parean jartzen baldin badigute telebista, eta horrelako komunikabideekin, esan beharrean aurkitzen gara, hau gezur haundi bat besterik ez dela.

Martuteneko egoera lekuko. Donostia-ko espetxe honetan gauzak ez zeuden hain gaizki orain dela hilabete batzuek. Espetxe pasagarria bezala kontsideratuta zegoen. Zeldetan mahaiak eta aulkiak edukitzeko posibilitatea zuten, arropa gordetzeko takila batzu, ekonomatuta joan zitezkeen.

Eguno egoera:

- Zeldetan zeuzkaten gauza guztiak kendu, arropa gordetzekoak berdin.
- Zituzten bazar eta hileak moztu arazi.
- Lehen bazkaltzeko ordubete zuten.

Orain ordu erdia.

- Kaferik hartzen ez diete uzten.
- Ekonomatuta gauzak erostera joatea ere ez.

- Orain arte "comunes"ekin jostatzen ziren furbolean. Orain bakarrik.

Kontuan izan dezagun Francisco Javier Larrañaga Juaristi eta Aldanondo bakarrik daudela orain Martutenen, preso politiko mailan. Orain arte beste presoekin jostatzen ziren furbolean, zeren bere patiora pasatzen uzten zieten "comunes"ei. Baina hau aldatu da. Orain komunak ezin dira patio honetara pasa, eta gure presoak bakarrik pelotan ibiltzekotan, nahiago dute ez ez josta.

Presoei askatasuna kendu diete. Hala eta guztiz, horrekin zenbait ez da konformatzen: bere nortasun guztia kentzea nahi du.

Eske-erkuin: Garcia Aranbarri, Ibagutxi, Arrizabalaga, Biar eta Bedialauneta.

itziarren semea askatua

Arrotzek ezpataz hiltzen banaute
izutuko gaituztelakoan,
zutik eta euskaraz mintzatuko naiz
nere hiltzailearen aurrean.

1969ko udazkenean, Burgosko Consejo de Guerra batean, euskaraz hitz egiten jeiki zen. Heriotzera kondenatu zuten. Andoni Arrizabalaga Basterretxea, 35 urte, Ondarrutarra. Apirilaren lauean irten da Puerto de Santa Mariako espetxetik, 8 urte barruan igaro ondoren. Ir-tenda, Bilbon eta Ondarrun errezibimendu handiak izan zituen, hain popularra baita, eta euskaraz mintzatu zen haietan ere. Elkarriketa luzeak izan ditugu gartzelako bizimoduaz, abiadura politikoaz eta bere lehen garaietako errepresioaz:

1964ean detentitu ninduten lehendabizi pintada batzukaitik. Hiru egun Bilbon torturatu izan nintzen. Handik Larrinaga kartzelari eta 22 egunera aske. Bigarren, Ondarrun, 1968an harrapatu ninduten eta ezer galdetu gabe, hamar bat goardia zibilen artean kolpeka hasi zitzaizkidan. Zarautzera eramane ninduten, Gipuzkoan "estado de excepción" zegoelarik, detentzio egunak gehitzeko, 8 egunerako. Hildaigo eta hauek torturatu ninduten, kirolfanoa e.a. La Salven urkatze simulakroak ere jasan nituen. Torturak praktika normalak al ziren? Bai, tortura habitual batzuk egon di-

ra. Baina agian, orduko momentukoak gogorra-goak, goardia zibilak historikoak zeuden ETA-koak ginela eta... Andoni Arrizabalaga kanta-gai ere izango da. Andoni Itziarren semea da. Interrogatorio eta torturen euskal kuadro, tragikoki ia kostunbrista, den abestiaren protagonista:

Itziarren semeak
ez du laguna salatzen,
eta zakurren aurrean
tinko eta ixilik egoiten.

Handik Martutenera eramane ninduten: "ley de fugas" deitzen dutena egingo zidatela esaten zidaten. Geroago funtzionario batek begiratu ninduan bilutsik, hematoma batetara nengoela ikusi zuelarik. Kartzelatik atera ninduten Antiguako goardia zibilen kuartelera eta hemen Lopez eta Losada-k ere interogatu ninduten. 14 egunera Martutenera berriro. Hemen zelda baten bakarrak aurkitzean, komisiariatik pasatuta zoriontsu izan nintzen.

Eta hirugarren detentzioa? Martutenetik ataezan, laster etxetik leihota batetik alde egin nuen, 69ko urtarrilean. Bizkaian "estado de excepción" zegoen. Hilebetera, kotxe baten nindoala mugatik bizkaialdera, IRAULTZA-k eramane, Ondarrun harrapatu ninduten amezakoa. Baina ihes egin ahal izan nuen. Hilabete bat beranduago Bolibarren harrapatu ninduten, apirilaren hiruan, goizean. Ni hiruan detentitu ninduten eta, ondarrun, lauen lehertu zen bonba batez akusatzen ninduten. Martutenen komunikazioetan euskaraz hitz egiteagatik Burgosera eramane ninduten, orduan Burgosko kartzela "sinistro" famakoa zen. Nola enteratu zinen kondenaz? Bandres etorri zitzaizkidan zuriturik, asko eskatzen zidatela... Zuen jarrera arras ausarta izan zen juizioetan... Burgosen ETAKoek ginen denok, eta erabakia hartuta genuen militante guztiok asanbladan, lege errepresiboa salatuz defentsa ukatzea, euskaraz hitz egitea... defentsa ez onartu eta euskaraz hitz egin nuen juizioan. Hitz egiten utzi ez eta salatik atera egin gintuzten, Bedialauneta eta Garcia Aranbarri ere bai. Baina Euskal Herrian zuen aldeko mobilizazioak ugaltu ziren. Bai, kanpoko mobilizazioek konfiantza ematen ziguten; heriotz kondenak konmutatu zitadaten. Burgosko prozesuan ere mobilizazioena izango zen bidea. Kondenarekin, irteteko esperantza eskasak izango zenituen... Epe bi izan ditut. Batean ihesketa batetaz pentatzen genuen, ihesketa planak egiten ari izaten ginen, orain urte batzuek arte. Eta ihes egiteko posibilitaterik? Segovian izan genuen. Plana eta zuloa eginda zeuden 1975ean, egun bi lehenago erori zelarik. Zer arazo zenituzten espetxean? Lehen Puertoko egonaldian (1969-1972) espetxeko errejimen errepresiboaren aurkako borroka izan zen. Funtzionarioek gorrotu bizia ziguten. Goardia zibil erretiratuak, Division Azul-ekoak e.a. ziren, eta gu probokatzen ari-tzen ziren. Gose greba bi egin genituen. 180 egun zigor gelatan egon behar izan ginen atera gabe behin, eta denetara 400en bat egun. Gelatan geundelarik komunei ematen zizkieten palizak entzuten genituen egunero gure alboan. Izko ere egurtu zuten hemen.

Segoviako giroa lasaia goa izan duzue. 1972an denok politikoak ginenez, status inposatu bat genuen borrokaren bidezko lorre-raz. Hemen propaganda eta kanpokoekiko kontaktasko genituen. Gainera, kanpoan aurrerapen kualitatiboa gertatzen da masa borrokan; huelga generalak, presoan aldeko kanpainak, eta eta hemendik aurrera gure egoera kanpoko mugimenduari lotzen diogu. Abenduaren 2-3 eta 11-ko (1974) huelga generala dago antolatuta eta gose greba egin zen kartzela guztietan, eta Itzelezko poza hartu genuen, 14 eguneko greba ondoren, huelga generalaren berriaz. Urte haue-tako panorama politikoan Euskal Herrian sakonki bizi izan den arazo bat ETA-ko V

eta VI. asanbaladen arteko etena izan da. Nola bizi izandu duzu hau barruan? Kanpoan nengoelarik oso pragmatikoa nintzen, eta oso gutxi irakurria politikaz. Gure ekintzak espontaneoak ziren. Sozialista nintzen baina zer zen jakin gabe. 1966an Zumarragako langile komisioren batzarrean ere delagatua izan nintzen Elgoibarretik, baina oso pragmatikoki. Puerton nengoelarik, ETAko militantea, hutsune teorikoa ikusita, ikasten hasten naiz, ezagutzen beste erakundeak... marxismoa estudiantzen hasi nintzen, Lenin-en liburuak. Gero ETA banatu dela berria hartzen dugu: ETA VI alde batetik eta militarrek bestetik (V gero). Geroago bion propaganda sartzen zaigu, "Berriak" hartzen dugu. Onartzen dut, eta marxista identifikatzen naiz, eta VI-koa egiten naiz. Guk, Dorronsora, Arana e.a. ikusita genuen estatal mailako erakundearen beharrazana. Segovian militante zelulan sartzen naiz.

Kartzelako egoera oso errepresiboa da, sexual harreman arloan esate baterako: Bai, oso errepresiboa era guztietan. Oso moztuak daude erlazioak, familia, lagunekin... Hau dela eta posibilitate gutxi daude sexualki inolako alizienterik izateko. Hau delata homosexual joerak sarri daude: ehuneko 90 bat komunetan... Edozein aldizkaritako emakume irudiak ere zentsuratuak egoten dira.

Egoera politikoa zeharo aldatzen ari da; zelan ikusten duzu? Puerton egon gara eta handik jarraitu dugu prozesoa. Nire ustez, garrantzi handia du ezkerreko organizazioen, abertzale iraultzaileen borroka dezidituak Suarez-en erreforma puskatzeko. Erreforma, Franco gabe, frankismoaren irtenbide bat da. Baina irtenbide hau ezin du bakarrik egin, langile eta masen indarrak gabe, eta hauen integrazioa lortu nahi dute.

Formalki demokratizatze bat gertatu dela badiruden arren, errepresioa gogor dirau, azken asteotako gertaerak lekuko, ez? Daramazkidan hiru astetan, lehen epe luzetan gertatu zitzaizkidan gertaera batzuek birgertatu zaizkit. Lehen egunean, Sabinen zai Carabanchelen nengoelarik, grisen porraz hartu nituen lehen kolpeak. Gero, Lekeitio, Iñaki Biar, Karmelo Garitaonandia e.a. lagunekin geundelarik, 8 goardia zibilek metrailetaz eta pistolaz inguratu, kuartelera eramane eta hiru ordu barruan interrogatzen euki gintuzten. Eta Aberrri Egunako egurraldia ez zen makala izan

... Bai, direla 8-10 urtetatik hona aldaketarik gutxi igertzen da. Otxandion kontrolean kaxeatu egin gintuzten eta Durangon itzelezko errepresioaren lekuko izan nintzen. Beraz, kallean aurkitzen gara, kartzelatik atera gaituzte, baina benetako askatasuna lortzeko kondizio minimoak falta dira: indar errepresiboak dirauten artean ez da posible askatasunik, ez demokraziarik.

Azken garaioetan, zuek kartzelan egon zaretelarik, asko aldatu da herri eta langile mugimendua. Bai eraketan, bai borroka mailan. Aldaketa dualitatiboa nire ustez 1972-73an izan ziren greba orokor lokalek suposatzen dute. Langile mugimendua hauetan hasten da zabalki eratzen eta borrokatzen. Batez ere, asanblada antolaketaren hastapenak eta langileria eta herrikoi beste sektoreak bat eginik borrokan azaltzea da garrantzitsua. Geroztik, hedatu eta goragoko mailetara heldu delarik, langile errebindikazio ekonomikoetatik aparte ere izan da amnistiaren alde eta errepresioaren kontrako anitz borroka. Hau batasunak egin du posible, nahiz eta erakunde eta eztabaida asko

izan ezkerreko mugimenduan.

Eta zer uste duzu dela mugimendua ren oraingo zereginik garrantzitsua?: Orain sindikatoen antolaketa da beharrezkoena: sindikato bakarra, langileria orokorki eratuko duen sindikatoa. Burgesiarekin inolako konponketarik egingo ez duen sindikatoa. Langilearen errebindikazio konkretetatik hasi eta egungo errebindikazio politikoak (askatasun demokratikoak, herri zapalduentzako askatasuna, amnistia orokorra, ezkerreko alderdi politikoen legalizazioa e.a.) ere aurrera eramanez, diktaduraren sustrai guztiak zapuztu arte, eta sistema kapitalistaren oinarriak kolpetuz iraultza sozialistarentzat. Bai, hori egokia da, baina agian irreal, sindikato bakarra ezin da eraiki dauden sindikal burokraziaek ez bait dute nahi. Bestalde sindikatoak ez du iraultzarik egiten. Eta, gainera, asanblada mugimendua ere suntsitzen dihardute praktikan sindikato hauek. Ondorioa: iaztik hona langile borroka mailan gertatu den beherakada handia... Beherakada hau erreformismoak gobernari paktu soziala eskeintzearen ondorioak dira, batez ere.

Eta zer uste duzu nazional arazoaz? Badakizu suspikazioa eta istilu asko izaten dela honetat. Lehen eta orain, berdintsu, abertzale kontsideratzen naiz. LKI-ko militante izanik. Euskadiren askatasun osogatik ari naizenez eta jarraituko dudanez gero lortu arte hau. Errespeto handia dut Euskadiren berburujabetasuna independentziaz dependentziaz bakarrik lortuko dela esaten dutenei. Buruz. Nerretzat Euskadiren burujabetasuna independentziaz eta baita ere estatuko beste herriei federalki berdintasunean elkartuz izan daiteke. Azken irtenbide hau da guk estatu guztiko langileari erantzut egokien ikusten duguna, baina herri bakoitzak erabaki dezala bere askatasuna ere, eta erabakitze hau lehenbailehen, berehala.

Amnistia gai derrigorrezkoa da. Zer diozu barruan geratu direnetaz?: Zenbait preso kaleratu gara; denontzat argi dago jork kaleratu gaituen: Langileak eta Herriak greba orokorrean eta kale ekintzez. Ez noski, pertsonaia edo alderdiren eskabide "esijentzia" eta negoziazioez. Herriak ondo daki hau, baina behin eta berriro errepikatu behar dugu; Preso asko gelditzen dira oraindik barruan espetxerik txarrenetan sakabanatuak, eta kartzelatan izan dugun egoerarik gotorrenetakoan. Lehengo esan dudanez, ondo dakigu, amnistia orokorra eta atzerriaratuaren etorrera behingoaz lortzeko bidea. Gu oraintsu atera garen presoon lehenengo eginbidea hau izango da: gure lagunak askatasunaren alde dena ematea.

JOSEBA S.

Arrizabalaga Bilboko Zabalburua iristean.

TANKE-LARENA

Zuzenean mintzatu nahi genuke Tanke eta Larenarekin, oraindik preso dauden beste guztiekin bezalaxe. Hau posible ez den bitartean, zeharkako bideez baliatu behar hioen berri jakiteko. Tankeren arrebarekin eta abogaduarekin eta Larenaren anaia batekin hitzegin dugu bi gartzelatu hioen gorabeherez eta iritziez zerbait jakitearren.

Tanke: 24erako kalera

Joxe Maria Arruabarrena Esnaola 1974eko Abuztuaren 28an detenitu zuten Donostiako irteeran zegoen kontrol batean. Joxe Antonio Garmendiarekin -TU-PA- zegoen.

Zangoan zaurituta gertatu zenez gero, Residentziara eramana izan zen. 15 egun geroago, Madrilera "Hospital General Penitenciario"ra anbulantzia eraman zuten.

Hiru hilabete inkomunikatuta egona, bere abogaduak ere ezin ikusirik. Hanke-tatik hiru aldiz operatua, aurpegian behin, eta bizkarrean beste behin. Hala eta guztiz berriro operatu beharrean dagoela adierazi digu bere arrebak. Orindik makuluekin dabil eta igeltsua du zangoetan. Ehundik 80 posibilitate ditu erren geratzeko.

Arreba, normala den bezala, zeharo minduta dago. "Oso mediku txarrak izan zituen. Operatu eta, aste batean azaldu gabe egon ziren. Guk, familiakoek, beste mediku bat aukeratzeko jestioak egin genituen, baina ez ziguten utzi. Hango zirujanoaren erantzuna hau izan zen: "aquí ya hay médicos tan buenos como para él, e incluso mejores". Benetazko atenziorik ez du eduki".

TANKEren bizitza, arrebak dioenez, bi zatitan banatzen da: irakurtzen eta irudiak egiten. Orain, 24ean irteerako asmatan da. Bere itxaropen osoa hortaz finkatua du. Geroago ateratzeko posibilitate guttiago ikusten du. Hauteskundera, amnistia orokorra eta askatasun demokratikoak lortzen ez badira, ez dela joan behar dio.

Ataunen jaio zen, orain dela 24 urte. Ia hiru pasa ditu ospital horren barruan, eta, ikusten dugunez, gehiago pasa behar du, gauzak ez badira aldatzen.

Sumario 125-74ean sartuta dago. Barruan pasa dituen hiru urte hauetan, detenitu eta hiru egunetara egin zioten "auto de procesamiento" besterik ez dago. Amnistia eskatu da, baina Fiscal Militarrek ezezkoa eman du, zeren, bere iritiz, TANKE detenitu zutenean tirotea izan zen, eta bertan zauritua gertatu zen "policia armado" bat. Norbait min hartua gertatu zenez gero, -martxoaren 14ean atera zen dekretorengatik- amnistiarik

ezin dezake eduki.

Bere abogaduaren hitzak

Jose Maria Arruabarrenaren abokatarekin mintzatu gara. Ez du konprenitzen amnistiarik zergatik ez duen lortu zeren eta, berak dakienez TANKE-rekin hitzegen due-nagatik, "Hospital Penitenciario" delakoan, tiroak eskubiko lehiatilatik atera omen ziren, eta TANKEk kotxea gidatzen zuenez gero, ezin zezakeen tirorik bota, ez eta polizia zauritu ere.

Beste kasu bat, amnistiarik gabe. Beste preso euskaldun bat itxaropena hautsita. Amnistia ttantaka ematekotan omen dabil gobernua. Hala entzun genuen telebistan orain dela gutti. Hori dela egokiena. Bai, oso egokia izango da gobernu eta zenbat jenderentzat. Baina, galdetu ahal diote presoari zer iruditzen zaion injustizia hortan hizitzea?. Eta, bere familiari? Zer irudituko zaio bere seme, anaia, senargia jasaten ari dena? Esan beharrean gaude, bere amak, manifestazio batean hartu zituenengatik 15 egun Residentzian pasa behar izan zituela. Baina pozez igaro zuen, izan ere bere semeak eta bere ki-deak presondegitik idatzi zioten eskutitzean aurkitu zituen behar zituen indar eta kemenak. Baina dirudienez, hau beste kontu bat da...

Larena: irteerako diskursoa prestatuturik

Duela zortzi urte detenitu zuten Xabier Larena, santurtzitarra, Eibarren, ka-lean. "ETAKoa naiz, ETAKoa naiz" oihua entzun ahal izan zen inguratu zutenean. Ordurarte bi urte zeramatzen liberatu be- zala; hain zuzen, 21 urte betetzen zituen egunean aldegin zuen etxetik, familiari kara bat utziz.

19 egunez eduki zuten Donostiako komisarian, "denetatik eginaz" dio anaiak. Jotzen jarraitu izan balute Manolete hil zuen zezana zela aitortuz bukatu- ko zukeela, esaten omen du umore tanta batez.

Marilen egin zioten lehen juizioa, TOPen, "asociación ilícita" eta "rebel- día" leporatuz. Salatik bota egin zuten, tribunalik onartu ez zuelako. Hiru urteko zigorra ezarri zioten.

Hurrena 1970eko Burgosko juizio his- toriko hartan epaitu zuten. Han ezarri zi- ren bederatzi hiltzeko zigorretatik, bat eman zioten berari. Besteak Dorronsoro, Gorostidi, Izko, Onaindia eta Uriarteren- tzat izan ziren.

"Gurasoak eta nere anaia bat joan zi- ren juzioara" dio Larenaren anaiak. "Goi- zeko 5etatik iladan egoten ziren, elurre- tan, salara sartu ahal izateko, jakina de- nez, poliziek betetzen bait zuten hura. Az- keneko egunetan familiako bat edo biri bakarrik uzten zioten sartzen. Oso miake- ta gogorrek pasa behar izaten zituzten. Epaietak egiten ziren etxea "boinas ver- des" direlakoek zaintzen zuten".

"Etxean aita eta anaia batek jakin zuten lehendabizi hiltzeko zigorra eman- go ziotela. Ni bixita batean enteratu nin-

tzen, beste preso baten sendiko baten bi- tarteaz. Amak berriz gure tarteko neska baten bidez jakin zuen, hark hiltzeko zi- gorren berri Etxebarrieta zenak -aboga- duak- eman zien epaituei. Ea zer aurpegi zeraman esan omen zioten hauek, "gu garbitu behar gaituzte, ez zu".

"Familiakoei ez arduratzen esaten zi- guten, herriak eta kanpoko presoak sal- batuko zituela. Hori esaten zuten; ez da kit barruan zer sentituko zuten.

Herriak askatuko...

Bada gertaera bitxi bat honi buruz. Gabonzaharrerako egunero ematen zieten ardo-basoa gordetzen ari omen ziren. Izkok, behin batean, ez gordetzea erabaki omen zuen, egun horretarako zintzilika tua egogo zela eta.

Ez zen horrelakorik gertatu, baina epaituek errepresiorik gogorrena jasan be- har izan zuten gaztigu berezi bezala. "Ur- teberrian, hiltzeko zigorra konmutatu berri zutela, ez ziguten bixitarik utzi" dio anaiak. Gero epaituak binaka binaka gar- tzela desberdinetan barreiatu zituzten. Gorostidi, bera bakarrik, Cartagenako gartzelara eraman zutelarik.

Larenari, Abrisketarekin batera, Ali- canteko espetxea suertatu zitzaion; "urte guztiotan han pasa zuen garairik txarre- na" dio anaiak. 26 hilabetez "regimen es- pecial" baten menpean egon ziren; 18 or- du egunero geletan itxita; patiora ez zi- tuzten inoiz biak batera ateratzeko. Zu- zendariak esan omen zien, ahal balu ka- tez lotuko zituztekeela. 12 eguneko gose greba egin zuten Abrisketak eta Larenak egoera honegatik protestatzearen.

Presoak gartzela batzuetan biltzen hasi zirenean, Soriara eraman zuten Lare- na. Han orduan zegoen zuzendaria, de la Fuente, "El nazi" gaitz izenez ezagutzen zuten. Aberri Eguna zela eta, ETA Veko- ek agiri bat egin zioten Biltzar Tipiari. De la Fuentek hau jakitean, izugarriko interogatorioak egin zizkien idatzia izen- petu zutenei, eta inkomunikaturik eduki zituen. Larena eta Gorostidi kolpatu ere egin zituzten, honi hezur bat hautsiz. On- doren Cartegenako espetxe famatura era- man zituzten.

Handik Cáceresa eraman zituztenean, berriro de la Fuentekin topo egin zuten. Zuzendari honen lanetako bat, bai Cáce- resen ta baita Córdoban —orain zuzendari dagoen gartzelan— bixitetako denbora gu- txitzea izan da.

Gorabehera guzti hauen tartean, La- rena Deretxoko 4. urtera heldu da. (Le- hen, Ekonomikaseko ikasle izana zen).

Herriak askatuko dituela esaten omen du eta egungo kondizioak ikusirik, hauteskundeetan parte hartzearen aurka dago. Ezker abertzaleak abstentzioa bul- tzatu beharko lukeela omen dio.

atzerriratuentzat garantiak

Maiatzak 13. Ostirala. Arratsalde- ko 8etan asanblada bat egin zuten on- darrutarrek Euskadiren barne gerta- tzen ari ziren gauzak adierazi nahiean. Asanblada hortatik manifestazio bat egiteko erabakia atera zen. Hala egin ere. 1.200 bat pertsona herriari buel- ta osoa emanaz egon ziren. Baezpada ere, barrikada batzu moldatu zituzten. Kotxeen joan etorri haundia zegoenez gero, barrikada hauk irikitzea erabaki zuten, eta orduan agertu ziren guardia- zibilia.

Gaueko 9 t'erdia ziren. Gomazko balak hasieran eta benetazko balak ge- roxeago, guardiazibilek ekin zioten. Jendea etxeruntz abiatu zen ihes egi- naz. Teodor Etxaburu berdin, baina korrika zihoanean bi guardiazibilek zangartekoa egin zioten eta lurrera bo- ta. Antzekoa gertatu zitzaion marinela bati.

Lurrean zeudenean, sekulako gol- peak eman ondoren Udaletxera era- manak izan ziren. Han beste kolpe era- soa eta Lekeitiora. Medikuek batek ikusi zituen eta bere hitzez, Teodor Etxabu- ruk bi sahiets hautsita eta gorputz gú- tia hazita zuela, eta marinela kolpatua eta moratua zegoela.

Lekeitiotik Basarurira eramanak izanik, zaurituak zeudenez gero han ezin zirela gelditu eta Basurtoko Ospi- talera pasa zituzten.

Teodor Etxaburu 4 urte atzerrian egona da. Martxoaren 14eko dekretoa- rekin etorria. Orain familikoak baka- rrik bisitatu dezakete. Ez dakite noiz libratuko duten. Marinela berdintsu.

Detenzio hauek egon direla eta, herrian asanblada bat egin da. Lurrera bota zituzten bi guardiazibilak -Cecilio eta Granada- zigortu egin behar direla eta komisio bat antolatu zuten alkatea- rekin hitzegiteko.

AGUR, XABIER

AGUR, XABIER

Ene lagun lasalletar Xabier Baltasar Otaegiri (12. 02. 77) agurra. Neguak kendu ziguna udaberriak itzuliko digun esperantzaz.

Heriotzaren itzal arrotzak
estali zinuenean,
berri gaizto bat heldu zitzaigun
erarik ankerrenean.
Lur maite honetan iluna ia
nagusitzen zaigunean,
izarrak hemen behar ditugu,
ez zeru ederrenean.

Zure begietako itsasoan
ene begiak jartzean,
halako bake sakona nuen
nik sentitzen bihotzean.
Baina heriotzaren epelez
itsasoa legortzean,
esperantzarik gabe geratu
nintzen gauaren hotzean.

Bakardadezko gauaren hotza
bakarrik jasan ezina,
zer dela eta gaur ene baitan
duzu habia egina?
Xabier, izan zara guztion
poza eta atsegina.
Gauak ez luke hainbat indarrik
orain gurekin bazina.

Zu joanez gero, Xabier, nauzu
minez pentsatzen jarria,
zure heriotzak hondoraino dit
kezka latza ekarria:
nork ote duen beteko utzi
duzun hutsune larria,
hain zen gozoa zure irribarra,
hain zinen maitagarria.

Azken arnasa emana duzu,
Xabier, zure bazitzan
izan zenuen lagun on batek
eskainiriko gerizan:
loak mendian hartu zinuen
haurra amarengan gisan.
Egia esan, beste erara
ezin zitekeen izan.

Nork ote daki, mendia, zenbat
biziren berri dakizun,
zure baitaran beroan denez
sortzen hainbat etorkizun.
Esperantzaren lekuko zara,
tristezia alatasun,
gauak goizari egiten dion
deihadarraren oihartzun.

Mendi altzoan entzuna dudan
egunsentiko ezkilak
uxatu ditu gauak babestu
dituen sorgin isilak.
Utikan basapizti maltzurak,
urrun ezpata kiskilak,
atzo bakean etzan zirenak
ez bitez betiko hilak.

Itxaropeniak ipintzen gaitu
gauaz goizari begira,
ilun beltzaren erraiaetik
ihes datorren argira.
Xabier, zure irria eta
begietako dirdira
ezerezean galtzeko ez, baina
betiko eginak dira.

Ene haurtzaroko milaka amets
nahiz lurrera erori
eta hainbat ur usaingozodun
ontzia hautsiz isuri,
ene gogoan geratzen zara
eguzkia bezain zuri,
bide ertzean nekez etzaten
naizen bakoitzean sari.

Nola begiak malko basatiz,
ahoa kantuz zait bete,
hautsi nahiean herio beltzak
sorturiko hainbat kate.
Esperantzaren argi izpiak,
gailenduko ahal zarete!
Agur, Xabier bihotzekoa,
elkargana bildu arte!.

P. M. ESNAL

JAKIN

EUSKAL KULTUR
ALDIZKARIA

10 urte debekaturik egon ondoren
berriz plazara !

Hiruhilabetez behin
argitaratuko da.

Monografiak
dossierak
azterketak
kritikak
gaurko gaiak

Bigarrenengo zenbakiaren gai
nagusia

NAZIO UKATUAK EUROPAN

Bigarren zenbakiaren lankideak:

P. Agirrebaltzategi
J. Apalategi
B. Bakaikoa
J. Intxausti
P. Iztueta
M. Pagola
I. Sarasola
J.M. Torrealdai
Txillardegi
P. Xarritton
M. Zalbide

JAKIN

500 pta. urtean. 175 alea

Eskabideak eta harpidetza:

Cuartel 2- Tolosa (Gipuzkoa)
tlfno, (943) 65.11.06

(Monoprix-en ondoan)

SAIOA

PRET A PORTER

Agurtzane Etxabek eta Mari Uribek beren denda ikustera
gonbidatzen zaitu

DONIBANE LOHITZUN • 100 Rue Gambeta • LABURDI

Jatetxea

ALDANONDO

SAGARDOA - TXAKOLINA

DONOSTIA

Urrt. 412852

K. EUSKAL-HERRIA-6

ZUBEROA

JATETXEA

• • •

Iturriotz hauzoa - OIARTZUNEN

Urrut. 356685

Rodisa
sociedad anónima

Orratz eta erroilozko arrodamenduen lantokia

teléfonos 74 01 00 - 4 - 8 - 12 - 16
telex 36131 - ALZOLA (Gipuzkoa)

Bihotzak ez du aurrezkiz jakiten

Zaila da zure dirua aurreratzeko erarik egokiena aukeratzea. Era hontako hautaketek ez diete tokirik uzten intuizio edo bizhokadei. Zure eta zutarren etorkizuna horren baitan egon daiteke.. Patxadan hartutako erabakiak izan behar dute, sakonki aztertuak, aldekoak eta kontrakoak ongi begiratu, azkenean bere berezgarrietatik zuretzat onenak diren sistema haiek edo sitema haiek edo sistema hura aukeratzeko. Horixe da mundu guziak "erabaki argi bat hartzea" deitzen duena.

Horrela jokatzan duen pertsonetako bazara zu, gauza ugari dugu elkarrekin hitzegiteko.

Izan ere Banko Guipuzkoanok, diru-auurreratzeaz beti arduratutik, zu bezalako pertsonetaz pentsatu baitu.

Irtenbide guzien artetik, zure diruarentzako egokiena dena aurki dezazun zera eskaintzen dizu :

- Epe mugaturik gabeko diru-auurreratzeko libretak
- Gordekizun zertifikatuak
- Epe mugaturako diru sartzeak
- "Club del Ahorro".

Zure kasua sakonki aztertuko duten gure teknikoen kontseiluak, zeuk aukera dezakezun sistema konbinakorren multzo handienarekin batera, erabaki argi bat hartzen lagunduko dizu aurreratutako diruaz.

Eta ez ahaztu hemengoak garenik, eta bertako jendearen berezgarriak hobeto ezagutzeaz gainera, hemengoak izateak oraindik ere askoz gehiago behartzen gaituenik.

Zure diruak Banko Guipuzkoanon gordeaz, gure Euskal Herri honen aurrerapide ekonomiko eta sozialean hartzen duzu parte.

Zure dirua etxean geratzen da. Arrazoi bat gehiago gutaz fiatzeko.

Banco Guipuzcoano

Aurreratzeko era argi bat